№ 216 ՈՒՐԲԱԹ, 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՈՒՐԲԱԹ, 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 216

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 228.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հոկտեմբերի 1-ից մինչև տարվայ վերջը 3 րուբլի:

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ։
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Փարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԲՈՒԺԱՐԱՆ

30 ՄՇՏԱԿԱՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐՈՎ ԵՒ ԾՆՆԴԱԲԵՐԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՈՎ

Կսէնիեվսկայա փող. № 7, սեփ. տ., «ՎԵՏՑԵԼ» հիւրանոցի մօտ։

Տելեֆօն № 590

Հիւանդներին ընդունում են հետևեալ մասնագէտ բժիշկները.

ԲԱԼԱՐՋԵՎ Լ. Ի.—երեխաների հիւ., ամեն օր, բացի կիրակի օր., 2—3 ժ. ցեր.։
ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ Վ. Դ.—ներքին եւ երեխ., ամեն օր, բացի կիրակի օր., 11—12 ժ. ցեր.։
ԳԵԴԵՎԱՆԻ Մ. Ա.—ջղային եւ ներքին., երկուշ., չորեքշ., ուրբաթ, 10½—11 ժ. առ.
ԳՈՒՐԿՕ Ա. Գ.—ներքին, շաբաթ՝ 1—2 ժ., կիրակի՝ 11—12 ժ.։
ԿԱՐՇԻՆ Ա. Ա.—կաշուի եւ վեներ., ամեն օր, բացի կիրակի օր., 2½—3½ ժ. ցեր.։
ՄԱՂԱԼՕՎ Գ. Գ.—ներքին, երեքշ. և շաբաթ, 10—12 ժ. առ.։
ՄԱՆՍՎԷՏՕՎ. Վ. Մ.—ներքին, երկուշ., հինգշ. և շաբաթ, 1—2 ժ. ցեր.։
ՄԵԼԻՔՕՎ Ն. Մ.—վիրաբուժ. եւ կանանց, ամեն օր՝ 12—1 ժ. ցեր.։
ՄՈՒՍԽԵԼՕՎ Վ. Ս.—աչքի, երկուշ., չորեքշ. և ուրբաթ, 2—2½ ժ. ցեր.։
ՓԻՐԱԴՕՎ Ր. Բ.—վիրաբուժ., ամեն օր՝ 11—12 ժ. առ.։
ՊՕՊՕՎ Բ. Ա.—ականջի, կոկորդի եւ քթի, ուրբաթ, 2—2½ ժ. ցեր.։
ՐՑԽԻԼԱՁԷ Ն.—ատամի, ամեն օր՝ 9—10 ժ.
ՍՕԲՕԼԵՎՍԿԻՅ Գ. Վ.—վիրաբուժ., ամեն օր՝ 10—11 ժ. առ.։
ՏԻԿԱՆԱՁԷ Ի. Ե.—կանանց եւ մանկաբ., ամեն օր՝ 1—2 ժ. ցեր.։
ՖԷՕԴՕՐՕՎ Ե. Գ.—միկրօսկօպ., քիմիական և բակտէրիօլօգ. վերլուծումներ։

1017. 100—2

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այսօր լրացաւ Ռուսաստանի նշանաւոր ժողովրդական բանաստեղծ Կոլցովի ծննդեան հարիւրամեակը։

Երբ առաջին անգամ լոյս տեսան Կոլցովի բանաստեղծութիւնները, նրանք հանդիսացան իբրև մի առանձին յայտնութիւն։

Նրանք հմայեցին բոլորին իրանց բիւրեղ ժողովրդական ոգով, իրանց հարազատ ժողովրդական արտայայտութեամբ։

Այդ բանաստեղծութիւնները գործեցին բոլորի վրա այն խոր տպաւորութիւնը, որ նրանք վերցված են կարծես ժողովրդական շրջիկ երգերից ու ասացուածներից և ոչ թէ արդիւնք են անհատական ստեղծագործութեան և յօրինուածքի։

Կոլցովի բերանով խօսում էր ինքը ժողովուրդը։

Եւ Կոլցովի բանաստեղծութիւնները անմիջապէս դարձան ժողովրդի սեփականութիւն, տարածվեցին ծայրից ծայր ժողովրդական ընդարձակ խաւերում և մտան ժողովրդական լաւագոյն ստեղծագործութիւնների մեծ շտեմարանի մէջ։

Կոլցովի բանաստեղծութիւնները ազդել են նոյնպէս և հայ բանաստեղծների վրա։ Եւ Պատկանեանի ու միւսների ստեղծագործած «գուսանի երգերի» մէջ լսվում է Կոլցովի երգը, իբրև նախատիպ։

Կոլցովից յետոյ երևացին մի քանի ժողովրդական բանաստեղծներ, բայց նրանք չը կարողացան այն տաղանդով, այն աւիւնով ստեղծագործել, որոնք յատուկ էին Կոլցովի գրչին։

Կոլցովը շատ չէ գրել, բայց այն, ինչ նա գրել է, խոր տպաւորվել է ժողովրդի սրտում։

Կոլցովի գլխաւոր ոտանաւորները վաղուց մտել են դասագրքերի և քրիստոմատիաների մէջ։

Ամբողջ Ռուսաստանի հետ և մենք երախտագիտութեամբ յիշում ենք նշանաւոր բանաստեղծին և նորից յայտնում մեր հիացմունքը նրա անգուգական քնքարի առաջ։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լիվադիա, 30 սեպտ.

Կայսերական Պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Նորին Կայսերական Մեծութեանը Լիվադիայում բաղդ ունեցաւ ներկայանալ մի պատգամաւորութիւն Խէրսոնի շինական ազնւականութեան կողմից։ Թագաւոր Կայսրն անցաւ պատգամաւորութեան անդամների մօտով, արժանացրեց ողորմած ուշադրութեան, շնորհակալութիւն յայտնեց պատգամաւորութեան և յանձնարարեց հաղորդել Իր շնորհակալութիւնը Խէրսոնի ազնւականութեան արտայայտած զգացմունքների համար։ Պատգամաւորութեան ընդունելութեանը ներկայ էին Պալատի մինիստր բարօն Ֆրեդէրիկսը և հերթապահ ֆլիգել-ադիւտանտ Պօլօվցեվը»։ (Հ. Գ.)

Բաթում, 30 սեպտ.

Կովկասում խոլերա լինելու պատճառով Թիւրքական նաւահանգիստներում հաստատված են կարանտիններ ճանապարհորդների համար։ (Հ. Գ.)

Փարիզ, 30 սեպտե.

Հավասին հեռագրում են Կ. Պօլսից, որ համաձայնութիւն է կայացած Թիւրքական նոր փոխառութեան մասին։ Այսօր առաւօտեան կը ստորագրվի պայմանագիր փոխառութիւնը կնքելու մասին։ (Հ. Գ.)

Բարսէլօնա, 30 սեպտ.

Առաւօտեան ժամը 9-ին Ֆէրրէրը հրացանազարկ եղաւ։ (Հ. Գ.)

Մադրիդ, 30 սեպտ.

Հաստատված է, որ մինիստրների խորհուրդը հրաժարվեց պաշտպանելու Ֆէրրէրին ներելու միջնորդութիւնը։ Ներքին գործերի մինիստրը երէկ երեկոյեան յայտնեց, որ Ֆէրրէրը բերված է բերդ և ժամը 6-ին առաւօտեան մահվան պատիժը կը գործադրվի։ (Հ. Գ.)

Պերպինիան, 30 սեպտ.

Սպանական իշխանութիւնները խիստ տագոյն միջոցներ են ձեռք առել արգելելու որևէ տեղեկութիւն տալ Ֆէրրէրի գործի մասին։ Սակայն, տեղում ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, հաստատվում է այն տեղեկութիւնը, թէ Ֆէրրէրը տարվել է Մօնջուինս բերդը։ Ֆէրրէրի պաշտպանի ձերբակալման տեղեկութիւնն առայժմ դեռ պաշտօնապէս չէ հաստատված։

(Հ. Գ.)

Հռոմ, 30 սեպտ.

Երէկ երեկոյեան բաց երկնքի տակ տեղի ունեցաւ բողոքի միտինգ Ֆէրրէրի գործի առիթով մահվան դատավճիռ կայացնելու դէմ։ Շատ բանւորներ աշխատանքները դադարեցրին, քաղաքային էլեկտրաքարշը և կառքերի երթևեկութիւնը կանգ առաւ։

Միլանում, Կորտօնում, Վերօնայում և ուրիշ շատ քաղաքներում տեղի ունեցան բազմամարդ ժողովներ Ֆէրրէրին համակրանք յայտնելու համար։

Պատգամաւորների պալատում Բարցիլայը հարցապնդում ուղղեց կառավարութեանը, հարցնելով՝ հանդէս չի՞ գալ արդեօք Իտալիան պաշտպանելու անմեղին։ (Հ. Գ.)

Մոսկվա, 30 սեպտ.

Բագուի նաւթարդիւնաբերող Շամսի Ասադուլաեվի բնակարանից անյայտ անձեր յափշտակել են 76,000 րուբլի և արժեթղթեր։ (Հ. Գ.)

Նախկին սուլթան Աբդիւլ-Համիդը փորձել է նորերս փախչել, հագնելով արհեստաւորի շորեր, բայց բռնվել է։

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կ. Պօլիս, 21 սեպտեմբեր

Դահլիճին որոշումովը, դատական, ելմտական և հանրային շինութեանց մինիստրները, նիստ կազմելով, քանիցս զբաղած են մեր պատրիարքի հրաժարականին հարցովը։ Երկու օր առաջ կարծուեցաւ, թէ վերջնական պատասխանը պիտի տրուի, սակայն ոչինչ ուղղակի. այսօր, վաղը կը սպասուի դարձեալ։

Եւրոյթներէն դատելով, տացուելիք պատասխանը չի կարծուիր, որ կարենայ բաւարարութիւն տալ մեր ամբողջական պահանջներուն. և գուցէ առարկուի, թէ որովհետև երկրին մէջ պատասխանատու մարմինը դահլիճն է իբրև գործադիր իշխանութիւն, լաւ չըլլայ, որ պատրիարքարաններ, իբրև հոգևորական իշխանութիւններ, աւելի ուշադրութիւն դարձնեն եկեղեցական գործերու, եկեղեցական անձերու։

Պատրիարքի հրաժարականի մասին ցարդ ցոյց տրուած դանդաղ գործունէութիւնը մեզի ըմբռնել կուտայ, թէ դահլիճը կը ձգտի տարբեր ուղղութիւն մը ստեղծել պատրիարքներու իրաւասութեանը մասին։ Այլևայլ թերթերու և մասնաւոր տեսակցութեանց մէջ քողարկուած խօսքերը, յայտնուած անհատական ու լրագրական կարծիքները մասամբ կը զգացնեն, թէ վարչութիւնը պիտի հետևի նոր ուղղութեան մը, առանց, այսուհետև, մեծ կարևորութիւն տալու հրաժարականներու։

Ներքին գործերու մինիստրին մէկ պաշտօնական յայտարարութիւնը, ուղղուած գաւառային իշխանութեանց, կը յորդորէ գանոնք տեղի չտալ գեղծումներու, անիրաւութեանց, հարստահարութեանց, ու հետզհետէ գալ այնպիսի կատարելութեան, որով կարելի ըլլայ օսմ. պետութեան ձեռք բերել կարգ մը կորսուած պետական իրաւունքներ։ Դեսպանատուններէ ալ գրուած է իրենց նահանգային հիւպատոսներուն յարգել կառավարութեան իրաւունքները և միևնոյն ժամանակ օժանդակել անոր արդարասէր ջանքերուն։

Այս ամենը ապացոյցներ են, թէ պետութիւնը կը փափագի կանգնել իր բարոյական prestige-ը արդարացի միջոցներով։ Ֆրանսական ու անգլիական երկու մեծ օրագիրները, «Թան» և «Թայմզ», համակրանքով կը խօսին երիտասարդ-թիւրքերու գործունէութեանը մասին, կը գնահատեն գործադիր իշխանութեան բռնած ուղղութիւնը պատրիարքի հրաժարականի մասին։

Եւ սակայն ատով պէտք չէ հասկնալ, թէ երկրին մէջ արդարադատութիւնը կը քալէ օրինաւորապէս. Կիլիկիոյ մէջ արդար բողոքները անլսելի կը մնան, բուն և յայտնի ոճրագործները անպատիժ մնացին. անմեղները դատապարտութիւնները կը շարունակուին տակաւին։ Եթէ կէտ մը կայ, արժանի ուշադրութեան, սա է, որ օրէնսդիր իշխանութիւնը ինքզինքը անկարող կը զգայ արդարութիւն գործ դնելու արմատապէս։

Այսու ամենայնիւ, երկիրը այժմ քիչ ու շատ բարեփոխուած է. Կարին, Մուշ, Վան, Խարբերդ, Տիգրանակերտ թէև գրախտ չեն, առաջուան պէս դժոխք ալ չեն։ Ճիշտ է, որ ամեն հարց վերջ գտած չէ, տեղ տեղ բռնութիւն, անիրաւութիւն գլուխ կը բարձրացնեն, տակաւին յետադիմական պաշտօնեաներ գործի մէջ են, բայց և այնպէս յայտնի օժանդակութիւն չկայ գեղծումներու և գեղծարարներու։ Ներքին գործերու մինիստրը, վերջերս, պաշտօնի կոչեց թարմ ուժեր, որոնց մէջ շատեր որոշ զարգացում ունեցող անհատներ են, կրնան ըմբռնել հայրենիքի մը ընդհանուր շահերը, և որոնք, վերջապէս, ամչնալ գիտեն։

Բարեացակամութեան յայտնի օրինակներ տրուեցան դէպի մեզ. բազմաթիւ հայեր պաշտօնի կոչուեցան անխտիր ամեն ճիւղերու մէջ։ Մեր ուսանողութեան համար ոչ միայն արգելք չկայ պետական վարժարաններու մէջ, այլ, ընդհակառակն, մեծ դիւրութիւններ կը տրուին. երկրագործական, իրաւագիտական, բժշկական, քաղաքային վարժարաններու մէջ մեծ թիւով հայ ուսանողներ լցուեցան։

«Ազատամարտի» և «Հայրենիքի» մէջ բացուած պայքարը իր ծայրայեղութեանը հասած է արդէն։ Ընթերցողները չնախապաշարելու համար, պիտի զգուշանամ այժմէն վերջնական դատումներ ընելու. երբ վախճանը գայ և լուսաբանուին կարգ մը կէտեր պայքարին հիմք կազմող հարցին մէջ, այն ատեն կը գրեմ, եթէ օգտակար դատուի, մանրամասնօրէն։

Այս շաբթու պիտի գումարուի ազգ. ժողովը՝ լսելու վարչութիւնը իր քաղաքականութեանը մասին, լսելու գլխաւորաբար Բ. Դրան պատասխանին գլխաւոր մասերը՝ պատրիարքի հրաժարականին համար։

Այժմէն փութամ ըսել, թէ երկու հոսանք կայ այդ մասին. մէկը աւելի խոհեմութիւն կը համարի չդիմել ծայրայեղութեան ու միջին ճամբով մը պատրիարքը դարձնել իր աթոռը՝ պաշտօնի վրայ գործելու, քան թէ քաշուելով լռիկ հանդիսատես ըլլալ, որ գործերը քալեն, առանց գոնէ բողոքի, կամ ողոքի ձայն մը լսելի ընել տալու։ Երկրորդը կը ձգտի պատրիարքի եւսէն հրաժարեցնել տալ վարչութեան կրկին ժողովները, ազգ. ժողովը և բոլոր առաջնորդները…։ Տեսնենք թէ ո՞ր նախապատիւ պիտի համարուի։ Վերջին վճիռը կը մնայ ազգ. ժողովին։

Երրորդ հոսանք մը, դեռ նոր սկիզբ առած ու հետզհետէ տարածուող, սա է, թէ քանի որ պատրիարքութիւնը ոչինչ է այսուհետև, լաւ է ջնջել բոլորովին և բաւականանալ ընդհանրական կաթողիկոսով մը, որ, իր հօտին հոգևորական պէտքերուն հետ, բնականաբար անտարբեր չպիտի գտնուի անոր գոյութեանը, անոր կրած անիրաւ զրկանքներուն, վայրագութեանցն ու խժդժութեանցը, և ի հարկին՝ անշուշտ իր ձայնը կը բարձրացնէ իր կառավարութեանը միջնորդութիւնով։

Ես կը կարծեմ, թէ քանի որ ներկայ դահլիճը, իբրև գործադիր իշխանութիւն, մեզի դէմ զինուած չէ յայտնի թշնամութիւնով, աւելի լաւ է coupe commune ընել, կամ թէ, ինչպէս կըսեն կովկասցիները, Բօլա զնալ, նոյն իսկ օժանդակել որ քիչ քիչ կարող ըլլայ ճանչել մեզ իբրև պետութեան ամենէն անկեղծ տարրը և ըստ այնմ իր ուղղութիւնը ճշտէ համոզումով։ Դժուար չէ կարծել, որ Թիւրքերը վերջապէս պիտի ըմբռնեն, թէ երկրին այլևայլ տարրերու մէջ հայերն են, որ իրենց դիրքովը ու թեւերովը պիտի ըլլան միշտ ճշմարիտ օսմանցիներ, երկրին ու օսմանցիութեան կապուած անխարդախ զգացումներով, առանց ունենալու ո՛չ բուլգարական Մակեդոնիան, ո՛չ յունական Միդա-ւիդեան, ո՛չ արաբական Եմէնի հարցը։

Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼԵՔՍԷՅ ՎԱՍԻԼ. ԿՕԼՑՕՎ

(2 հոկտ. 1809—2 հոկտ. 1909)

Моя юность цвѣла
Подъ туманомъ густымъ…
А. В. Кольцовъ

Այսօր ամբողջ գրագէտ Ռուսաստանը տօնում է իր նշանաւոր բանաստեղծի՝ Ա. Վ. Կոլցովի ծննդեան 100-ամեակը։ Բանաստեղծը իր մի տասնեակ ոտանաւորներով ընդմիշտ նստել է ռուս Պառնասի վրա. Նրա երգերը անգիր սերտում են դպրոցներում յլնթացս աւելի քան 60 տարվայ, և ալլորը չէր լինի մեր յիշողութեան մէջ վերարտադրել երգչի կենսագրութիւնը, նրա խարակտերիստիկան։

Ա. Վ. Կոլցովը ծնվել է Վորօնեժում մի անգրագէտ առևտրական մեշչանինի ընտանիքում։ Նրա հայրը գիւղական չարչի էր, գնում էր գիւղերում տաւար, ճարպ և այլն և վաճառում քաղաքում, վերջը դարձաւ անասնավաճառ և որդուն էլ պատրաստեց այդ զբաղմունքին։ Ահա ինչու հազիւ 10—11 տարեկան Կոլցովը հանվեց ուսումնարանից,—բաւ է որքան գրագիտութիւն էր սովորել,—և դրվեց գործի մէջ։ Զարմանալի չէ, որ մինչև կեանքի վերջը նշանաւոր բանաստեղծը գաղափար չունէր քերականութեան մասին և գրում էր կոպիտ տառասխալներով (Բելինսկի)։ Զարչութեան լաւ կողմը նա էր, որ փոքրիկ Կոլցովը մօտեցաւ գիւղական ժողովրդի նիստ ու կացին և սեպի (տափաստանի) հրաշալի բնութեանը։

Բայց կարճատև ուսումը մի սաղմ էր գցել մանուկի մտաւոր աշխարհում. Նա սիրում էր ընթերցանութիւնը և ձեռքը ընկած շահիներով գնում էր շրջիկ գրավաճառներից ընթերցանութեան գրքեր։ Բարձր չէր այն ժամանակվայ ռուս գրականութեան մակերևոյթը, առաւել՝ շրջիկների ծախածներինը։ Բայց բաղդը նրան դրկեց մի ղեկավար՝ յանձին սեմինարիստ Սերեբրեանսկու, որ ծանօթացրեց պատանուն նորագոյն գրականութեան հետ, առաւել Պուշկինի հետ։ Անա՛ջող առաջին սէրը թելադրեց նրան ոտանաւորներ գրել, որոնց քննադատն էր նոյն Սերեբրեանսկին և քիչ յետոյ՝ 1840-ական թւականների յայտնի մտաւոր գործիչ Ստանկեվիչը։ Ստանկեվիչը Կոլցովի ներկայացրած տետրակից ընտրեց 18 բանաստեղծութիւններ և տպագրեց Մոսկվայում, 1835 թ., որ և հռչակեց ինքնուս բանաստեղծի անունը։

1831-ի, 1836-ի և յետագայ ճանապարհորդութիւնները (հօր առևտրական գործերով) լայնացրին բանաստեղծի աշխարհհայեացքը, ծանօթացրին նրան այն ժամանակվայ գրական գործիչների հետ, որոնցից նա առաւել սիրեց և ազդվեց Պուշկինից և Վ. Գ. Բելինսկուց։ Բելինսկին մնաց Կոլցովի սրտակից և ազդեցիկ բարեկամը մինչև բանաստեղծի մահը։

Բայց այդ ճանապարհորդութիւնները և ճակատագրական էին բանաստեղծի համար. աւելի խորացաւ նրա անբաւականութիւնը իր զբաղմունքից. տաղանդը նրան քշում էր դէպի մայրաքաղաքները, իսկ նիւթականը կապում էր նրան տան հետ, ուրտեղ գին ունէր միայն մանէթը, իսկ բանաստեղծի հռչակը այնչափ, որքան նա նպաստում էր հարկաւոր մարդկանց ծանօթութեան մայրաքաղաքներում՝ հօր առևտրական-դատաստանական գործերի համար։

Այս անտանելի դրութեանը աւելացաւ կրկին դժբաղդ սէրը. «Բուռն սիրով հրավառվեց նրա կեանքի արևելքը, բուռն սիրոյ փարթամ, ծիրանագոյն, բայց չարագուշակ փայլով լուսաւորվեց և նրա կեանքի վախճանը»—ասում է բանաստեղծի առաջին կենսագրողը։

Բանաստեղծի թոյլ կազմուածքը, ճնշված ընտանեկան վայրենի տեսարաններով, անբաղդ սիրով, չը դիմացաւ. բարակացաւը շուտով վերջ տուաւ բանաստեղծի կեանքին՝ 33 տարեկան հասակում (19 հոկտ. 1842 թ.)։ «Ապրելով այս աշխարհում՝ ես ոչինչ լաւ բան չը տեսայ, կամ եթէ տեսայ՝ դա Մոսկվայում և Պետերբուրգում էր, իսկ Վորօնեժում երբէք չեմ յիշում լաւ օրեր»—գրում էր իր բարեկամին մահամերձ բանաստեղծը։

Կարծես մի սիմվօլիկ նշան է ժողովրդական բանաստեղծների համար դժբաղդ վիճակը. դառնութեան լիքը բաժակը խմեցին անգլիացի Բեօրնսը, մալօրոս Շեվչենկօն, ֆրանսիացի Բերանժէն, ռուս Կոլցովը։

Կոլցովի ամբողջ նշանակութիւնը նրա թողած 2—3 տասնեակ «դումաներն» են, որոնց անպաճոյճ ձևը (ժողովրդականին մօտ), գեղարուեստական պատկերացումը, հողագործ ժողովրդի կեանքի և սեպի հարազատ նկարագրութիւնները դասական դարձրին հեղինակի անունը։

Ոչ կրթութիւնը, ոչ միջավայրը, ոչ ժամանակակից գրական հասարակական մօտիվները չը նպաստեցին նրա բնական խոշոր տաղանդի լայնացմանը, և բանաստեղծը չը կարողացաւ աւելի խորը մտնել ժողովրդական ցաւի բազմակողմանի և էական մասերին, ինչպէս երևելի մալօրոս Շեվչենկօն. բայց դա իր մեղը չէր։

Նկատենք, որ Կոլցովը ունեցել է իր մասնաւոր ազդեցութիւնը և մեր գրականութեան վրա. մի քանի բանաստեղծութիւններ երիտասարդ Գամառ-Քաթիպան գրել է անշուշտ Կոլցովից թելադրված («Առաւօտ. երգ շինականաց» և այլն)։

Պետրոս Զաքարեան

ՊԱՐԼԱՄԵՆՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ ԵՒ ՕԴԵՍՍԱՅՈՒՄ

Պարլամենտական մասնակի ընտրութիւնները առ հասարակ ոչինչ չը փոփոխելով ժողովրդական ներկայացուցչական գործող կազմի կուսակցական խմբակցութիւնների ձայների դասաւորման մէջ՝ երբեմն ստանում են նշանակալից բնոյթ, երբ մի կուսակցութեան ամրապնդված և գրեթէ ժառանգական դարձած տեղը անցնում է տրամագծօրէն հակառակ կուսակցութեան ձեռքը։ Օրինակ, եթէ Բիրմինհէմը, որ տարիների ընթացքում համայնքների պալատն է ուղարկել Ժօզէֆ Չեմբերլէնին, խրախուսելով այդպիսով նրա սիրտ ազգասիրութիւնը և իմպերիալիստական քաղաքականութիւնը, յետագայ ընտրութիւններին ձայն տար մի վիգի, մի արմատականի, կամ բանուորական կուսակցութեան անդամի,—դա արդէն կունենար մեծ նշանակութիւն, յայտարարելով այն յեղաշրջման մասին, որ կատարվել է ընտրողների մտքերում։ Մասնակի ընտրութիւնները այդպիսով վկայում են, թէ որքան է փոխվել ընդհանուրի տրամադրութիւնը վերջին ընտրութիւններից յետոյ, որքան բաւականացնում է ընտրողներին տիրող կառավարչական կուրսը։ Առաւել նշանակալից են մեր Ռուսաստանի մասնակի ընտրութիւնները, նամանաւանդ այն տեղերում, որոնց համար օրէնքը սահմանել է ուղղակի ձայնատւութիւն (մայրաքաղաքներ, Օդեսսա, Լոձ, Վարշավա), առանց դիմելու պատուիրակների ընտրութեան։

Յայտնի է անշուշտ ընթերցողներին, որ, համաձայն կառավարիչ սենատի այս տարվայ տուած բացատրութեան, մասնակի ընտրութիւններին մասնակցելու իրաւունք ունեն միայն նախորդ ընտրութիւնների ցենզաւորները, եթէ, ի հարկէ, ներկայումս նրանք չեն կորցրել իրանց ցենզը (մահ, դատարանի վճիռ, տեղափոխումը ուրիշ քաղաք, ցենզ տուող կալուածքի կամ բնակարանի կորուստ)։ Նոր ցենզ ձեռք բերածները, եթէ դրա համար անգամ լրացել է օրինական ժամանակամիջոց, ձայնի իրաւունք չունեն կատարվող մասնակի ընտրութիւններում։

Անդրեմ յիշէք այս բոլոր հանգամանքները, և այժմ մօտենանք Մօսկվայի ընտրութիւններին, որի վախճանի մասին ընթերցողը տեղեկացաւ «Մշակի» № 214-ի վերջին տեղեկութիւնների հեռագրից։ Մօսկվայում նախորդ երկու Դումաների ընտրութիւնները յաղթանակ տուին ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան։ Բայց յունիսի 3-ի օրէնքը յեղաշրջեց գործերի դրութիւնը։ Սահմանելով անպայման աւելի ազատամիտ պրինցիպ—ընդհանուր ձայնատւութիւն—օրէնքը մտցրեց մի կարևոր փոփոխութիւն, բաժանելով քաղաքները երկու կուրիաների՝ խոշոր և մանր սեփականատէրերի։ Այնպէս որ հաստատվեց պրուսական լանդտագի հռչակաւոր եռաստիճան ընտրութիւնների նման մի դրութիւն։ Մօսկվայի առաջին կուրիան—զուտ խոշոր սեփականատէրեր—անմիջապէս ուղարկեցին հոկտեմբերեաններին՝ Ա. Ի. Գուչկօվին, Ֆ. Ն. Պլեվակօյին, Ի. Լ. Սպիրինին, իսկ մանր, համեմատաբար դեմօկրատիկ ցենզաւորները՝ ժողովր. ազատ. կուսակիցներին, այն է՝ Մ. Վ. Չելնօկովին, Ֆ. Ա. Գօլօվինին (II Դումայի նախագահ), Վ. Ա. Մակլակովին։

Այժմ Ֆ. Ն. Պլեվակօյի մահով ազատվել էր առաջին կուրիայում մի պատգամաւորական տեղ, որի համար պէտք էր նորը ընտրել։ Ընտրողական պայքարի ժամանակ մենք գրել էինք այս էջերում, թէ անշուշտ ընտրվելու է հոկտեմբերեան կուսակցութեան թեկնածու Շչենկօվը, քանի որ նախընթաց ընտրութիւնները ահագին առաւելութիւն տուին հոկտեմբերեաններին, իսկ ընտրողների կազմը մնացել է նոյնը։ Անշուշտ այդպէս համոզված էին և հոկտեմբերեանները և կադետները։

Նոյնը պարզ էր և նախընտրողական ժողովների բնոյթից։ Մինչդեռ Պետերբուրգի մասնակի ընտրութիւնների ժամանակ հոկտեմբերեանները Զաքարիայի պապանձումն էին պահել, լաւ իմանալով որ պատգամաւորական քուէն յամենայն դէպս իրանցը չէ, ով էլ լինի յաղթողը՝ կադետները թէ ձախակողմեանները, Մօսկվայում հոկտեմբերեանները իրանց «իմենիննիկ» էին զգում։ Զգալով իրանց ոտների տակ ամուր հող, հոկտեմբերեան «ժայռբուդները» արշաւանքի պատրաստվեցին... «յեղափոխական» կադետների դէմ, հոկտեմբերեանների այդ ոխերիմ թշնամիներին իսպառ «վարկաբեկ» անելու նպատակով։ Այստեղ էր «ինքը»՝ մեծ «իմենիննիկ» Ալէքսանդր Իվ. Գուչկօվը։ Մօսկվայի հոկտ. շտաբը հզօրացնելու եկել էին Պետերբուրգից գաստրօլերներ՝ կադետակեր Վ. Բօբրիշչեվ-Պուշկինը, հոկտեմբերեան տափակ, տաղտկալի հրապարակախօս Ա. Երօպկինը։ Յաղթութիւնը ակնյայտ էր. և ինչո՞ւ, չօգտվելով պատեհից, գովասանքներ չը կարդալ իրանց կուսակցութեանը և անարգար քննադատել, ցեխոտել կադետներին։ Փառք Աստուծոյ, կայ Ա. Ե. Երօպկինը, որ եղել է ա. բ. և գ. Դումաներում և ամենքին հաւատացնում է, որ երրորդ Դուման բոլորից լաւն է... շնորհիւ տիրապետող տարր հոկտեմբերեանների։

Ժողովրդ. ազատ. կուսակցութիւնն էլ ջերմ մասնակցում էր իրանց օտար կուրիայի նախընտրողական պայքարին։ Կարծում եմ՝ աւելի պրօպագանդայի տեսակէտից, լաւ առիթ էր քննադատել հոկտեմբերեանների անկայուն, երկդիմի և անդէկ քաղաքականութիւնը։ Յայտնի կադետական հռետորներ՝ Ֆ. Ֆ. Կակօշկինը, Ա. Ա. Կիզեվետտերը, Մ. Չելնօկովը, թեկնածու Ն. Ն. Շչեպկինը, Ֆ. Գօլօվինը ամբողջ թափով յարձակվում էին հոկտեմբերեան իդէօլօգիայի վրա, պարզելով նրանց վնասակար դերը երրորդ Դումայում։ Առաջ քաշելով իրանց կուսակցութեան թեկնածու Ն. Ն. Շչեպկինի՝ կարելի է ասած դատապարտված կանդիդատուրան, աչալուրջ Մ. Վ. Չելնօկովը ասում էր ընտրող հոկտեմբերեաններին. «Մէկ աւել կադետ կամ հոկտեմբերեան Դումայում ոչինչ նշանակութիւն ունի. բայց եթէ ձայն տաք մեր թեկնածուին՝ Ն. Ն. Շչեպկինին, դրանով դուք հասկացրած կը լինէք, որ կառավարութեան ընթացքը սխալ է»։ Ձայնատւութիւնը այժմ ակնյայտի դարձրեց ընտրողների տրամադրութիւնը. 2943 մասնակցողներից կադետ Շչեպկինը ստացաւ 2121 ձայն, շատ յետ թողնելով հոկտեմբերեան թեկնածուին։

Անշուշտ այդ դեռ չէ վկայում, որ Մօսկվայի առաջին կուրիան en masse յարեց ժողովր. ազատ. կուսակցութեան։ Յամենայն դէպս ընտրութիւնները վկայում են, որ անգամ հոկտեմբերեան Մօսկվայի մեծամասնութիւնը գոհ չէ իրանց կուսակցութեան պարլամենտական ֆրակցիայից և Ա. Ստօլիպինի բռնած ընթացքից։ Նորընտիր Նիկ. Նիկ. Շչեպկինը Մօսկվայի յարգված գործիչներից մէկն է։ Հասարակական լայն խաւերին նա արդէն ծանօթ է «գարնան» սկզբից. Սվեատօպոլկ-Միրսկու օրերից, ջերմ մասնակցութիւն է ունեցել զեմստվօների և քաղաքների ներկայացուցիչների ժողովներում, և եռանդուն, աչքի ընկնող գործիչներից է ժողով. ազատ. կուսակց. մէջ՝ նրա հիմնադրութիւնից մինչև օրս։ Մօսկվան նրան ճանաչում է որպէս ազդեցիկ, գործունեայ ձայնաւոր քաղաքային և զեմստվային ինքնավարութիւնների մէջ. եղել է ընտրովի հաշտարար և պատւաւոր դատաւոր։ Դումայում անշուշտ նա լինելու է եռանդուն, աչքի ընկնող պատգամաւորներից մէկը. լաւ հռետոր է և ծեր չէ։

Մեր գրութիւնը երկարացաւ, բայց կուզենայինք երկու խօսք էլ ասել Օդեսսայի ընտրութիւնների մասին։ Այդ ընտրութիւնը պակաս նշանակալից չէ. ընտրողական պայքարը ռուս-սօյուզնիկների համար արգելված էր, երևի ի պատիւ սպասվող պարսից նախկին շահի։ Քայլեր էին անվում, որ ցենզաւոր հրէաները ձայնից զրկվեն, առաջադէմ թեկնածուի անունը տեղական լրագիրները չէին համարձակվում արձանագրել, մայրաքաղաքի «Рѣчь»-ի հատավաճառը արգելված էր և դարձեալ Օ. Պերգամենտի օթեակը ստացաւ հրեայ Բրօդսկին, երդւ. հաւատարմատար, 47 տարեկան։

Անտանելլի

ՀԱՅ-ԿԱԹՕԼԻԿ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Մի շարք տարիների ընթացքում օտար դաւանութիւնների հոգևոր գործերի դեպարտամենտը աշխատում էր իրագործել այն ձեռնարկութիւնները, որոնց նպատակն էր կարգի բերել Ռուսաստանի հայ-կաթօլիկ եկեղեցական համայնքի վարչութեան իրաւաբանական դրութիւնը։ Ներկայումս այդ կողմից իրագործված է նշանաւոր սկզբնաւորութիւն, որը պէտք է առաջինը և նշանաւորագոյնը լինի այլ նախագծվող ձեռնարկութիւնների շարքում։ Այն է, ռուսաց կառավարութեան համաձայնութեան հիման վրա սուրբ աթոռի հետ Հռոմում, «Гол. М.» լրագրի խօսքով, կայացաւ Բարձրագոյն հրաման հայ առաքելական վարչապետի (administrator apostolice armeno) նշանակման մասին, որին յանձնվում է հայ-կաթօլիկ ծխերի վարչութիւնը Կովկասում։ Այդ վարչապետը, որը վարդապետի աստիճան է ունենալու, կենթարկվի Տիրասպօլի հռոմ-կաթօլիկ եպիսկոպոսին, որի աթոռը գտնվում է Սարատովում։ Տիրասպօլի եպիսկոպոսին պէտք է պատկանի հոգևոր կոչումն տալ կովկասեան հայ կաթօլիկներին, իսկ իրաւասութիւնը նրանց վրա պէտք է պատկանի վարչապետին, ի բաց առնելով բարձր կոչումներ տալը։ Սակայն իւրաքանչիւր նշանակման վերաբերմամբ եպիսկոպոսը գրագրութիւն է վարում վարդապետի հետ։ Հայ-կաթօլիկ վարչապետի մօտ կը լինի խորհուրդ կամ կօնսիստօրիա։ Հայ կաթօլիկ դաւանութեան անձինք, որոնք պատրաստվում են հոգևոր կոչման համար, կը դաստիարակվեն նրանց համար յատուկ բացվող դպրոցներում։ Կովկասի հայ-կաթօլիկ ծխերի, նոյնպէս և Ռուսաստանի այլ տեղերի վարչապետի ադմինիստրատօրի պաշտօնով նշանակվում է Տէր-Աբրահամեան վարդապետը։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ղշլաղ, 26 սեպտեմբերի

Կանօնաւոր հսկողութեան բացակայութեան պատճառով, տեղումս ահա մի տարի է բուն է դրել պրօֆէսօնիալ գողերի մի անյայտ խմբակ, որը համարեա ամեն շաբաթ կատարում է մեծ և փոքր գողութիւններ։

Մի քանի օր առաջ չարագործները դաշտից քշել անյայտացրել են տեղիս ամենաչքաւոր գիւղացի Մատօ Արիստակեանի զոյգ եզները։

Անբաղդ գիւղացին երկար դէս և դէն ընկաւ, բայց իր կորուստը անկարող եղաւ գտնել։

Նման գողութիւններ սովորական են դարձել մեզանում։

Չարագործները, խրախուսվելով իրանց ընտրած «արհեստի» աջողութիւնից, իրանց գողութեան ասպարէզը տեղափոխեցին գիւղի մէջ։

Մտնելով մի նոր հիմք դրած մեղուանոց և տեսնելով, որ մեղրի պաշարը չափազանց քիչ է, վերցնում են փեթակները և ուղղակի տանում մօտակայ գիւղը շպրտում, իսկ իրանք հպարտացած իրանց «քաջագործութիւնով» հեռանում։

Հասարակութիւնը միացած ուժով, եթէ ցանկանայ, կարող է վերջնականապէս արմատախիլ անել գիւղից այն որոմները, որոնք բացի տնտեսական վնաս հասցնելուց՝ կարող են ծառայել որպէս վարակիչ օրինակ գիւղական միամիտ պատանիներին։

Մի ամսից աւելի է, որ տեղում է անձրև և ահագին վնաս հասցրեց կալերին։ Բերքի մեծ մասը համարեա ծլեց և կորցրեց լաւ յատկութիւնը։ Եղանակները եթէ կանոնաւոր ընթանային, գիւղացին արդէն 3 շաբաթ առաջ վերջացրած կը լինէր կալսելը։ Բայց և այնպէս այս տարվայ բերքը մեզանում մխիթարական է և գիւղացութեան մեծամասնութիւնը «կուշտ-փորով» կը դիմաւորի դաժան ձմրան։

Գիւղում կան միջակ և սակաւահող ընտանիքներ, որոնց՝ այս տարվայ բերքը չի բաւականանայ, և նրանք ստիպված են իրանց պաշարի պակասը գնել «հացատէրերից», բայց զարմանալին այն է, որ հացավաճառները իրանց ապրանքը շուտով չեն ուզում ծախել, առարկելով որ ընդհանուր «մաղանդա» գոյութիւն չունի։ Նրանք, երևի, անհամբեր սպասում են այն օրին, երբ հնարաւոր կը լինի «արհեստական ժաղանդայով» բարձրացնել հացահատիկների ընկած գինը և հրէշային գներով ծախել հարիւրաւոր գիւղացիներին։

Պէտք է այդ վերին աստիճանի տգեղ երևոյթի առաջն առնել. պէտք է շուտափոյթ նշանակել ցորենի, գարու և կենսական անհրաժեշտ մթերքների նորմալ սակագին և այդպիսով միանգամից վերջ դնել «հացահատիկների» շահագործութեանը և ազատել նաչար գիւղացուն նորանոր պարտքերից։

Մ. Ղազարեան

—

Մեղրի, 24 սեպտեմբերի

Մեղրիումն էլ հիմք դրվեց ջուլհականոցի, որի համար վարպետ է հրաւիրված Բագուի Հ. կ. Միութիւնից։ Ջուլհականոցը առայժմ ունի միայն մի տօրք, բայց պատուիրված է կրկին երկու տօրք, որոնք շուտով կը ստացվեն։ Ջուլհականոցին կից բացվել է և կարուձևի արհեստանոց, որտեղ սովորեցնում են օր. Աւետիքեան և օր. Ս. Մխիթարեան։ Ջուլհականոցը բացված է տեղիս կանանց տնայնագործ. ընկերութեան անդամների անդամավճարով և Աստ. Վաչեանի 300 ր. օժանդակութեամբ։ Կանանց ընկերութիւնը իր պանդուխտ հայրենակիցներից նամակներով դրամական օժանդակութիւն էր խնդրել, գործը առաջ տանելու. շատերը խոստացել են գործը սկսելուց ուղարկել իրանց նպաստը։ Մեղրիի կանանց տնայնագործական ընկերութիւնը համարվում է Բագուի Հ. կ. Միութեան ճիւղ։

Մեղրիում այդ արհեստը աւելի աջողութիւն կունենայ, եթէ լինեն բամբակից թել մանելու, ոչ բարդ, նոր ձևի ճախարակներ, որոնցով կարելի լինէր օրական 6—7 ֆունտ թել մանել։ Բացի այդ՝ կարիք կայ գուլպայ գործելու և բամբակ ու բուրդ գզելու մեքենաների և մի կարի մեքենայի՝ կարուձևի արհեստանոցի համար։

Ընկերութիւնը առայժմ ունի 20 անդամուհի. շատեր կան, որ հնարաւորութիւն ունենն անդամ գրվելու, բայց անտարբեր են մնում։

Մեղրիի ուսուցչ. խումբը եռանդով առաջ է տանում ուսուցման գործը։ «Արամազդ» ընկերութեան օժանդակութեամբ Գիւնէյի չորս գիւղերում բացված ուսումնարաններում էլ նոր է սկսվել ուսումը. սակայն ցաւալի է նկատել, որ գիւղերում և գիւղախմբերում բացված այդ ուսումնարանների հասարակութիւնները շատ անտարբեր են դէպի ուսուցման գործը։ Լիճք-Տաշտունի, Կալերի և Կաքաւաբերդի հասարակութիւնները այս տարվանից հիմք են դրել ուսումնարանի շինութեան. միայն Վանք գիւղն է, որ մրափել է։ Եփրեմ Վարդանեան

—

Դուշէթ, 27 սեպտեմբերի

Վերջանալու վրա է շրջանիս աշնանացանի ցանքը. դժբաղդաբար մեզանում երկրագործական բոլոր գործողութիւնները կատարվում են նահապետական ձևերով և դեռ հազւագիւտ է որևէ նորութիւն, այն ինչ ժամանակ է, որ վերջապէս գիւղացու չարքաշ աշխատանքը թեթևանար և աւելի օգտաւէտ դառնար. ապա թէ ոչ՝ եթէ այսպէս շարունակվի, մանաւանդ որ հողի մեծ պակասութիւն է զգացվում, ժողովրդի աղքատութիւնը երբեք թուլանալու չէ, այլ աւելի սաստկանալու։

Անչափ ուրախալի է, որ վերջապէս գիւղական ինքնավարութիւնը մուտք է գործելու գաւառումս։

Դուշէթի ընդարձակ գաւառում, ի բաց առեալ ռազմավիրական ճանապարհը, ամենախայտառակ և վտանգաւոր դրութեան մէջ են գտնվում ճանապարհները, մանաւանդ ձմեռ ժամանակ. սակայն ո՞վ է մտածում դրա մասին։ Օրինակ՝ Դուշէթից Մճադիսջվարի (մօտ 8 վերստ) տանող ճանապարհին, որով անցնում են հազարաւոր մարդիկ սայլերով և ոտով, գտնվում է մի կամուրջ, որը քանդված է, այդ պատճառով ձմեռը վտանգն անխուսափելի է։ Այստեղ խեղճ գիւղացիներ քանիցս հազիւ են մահից ազատվել։ Բայց չը գտնվեց մի 30—40 ր., որ այդ կամուրջը հիմնովին նորոգվէր։ Այդ տեսակ օրինակներ բիւրաւոր են գաւառումս։ Դեռ չեմ ասում, որ անձրևի ժամանակ արշիններով ցեխ է լինում ճանապարհներին։

Գաւառումս շատ քիչ տեղ կայ դպրոց, շատ քչերն ունեն դպրոցի մասին գաղափար և այդ անշուշտ իրանց տնտեսական վատ պայմանների, հարկերի շատութեան և մանաւանդ խորին տգիտութեան պատճառով։

Գիւղական ինքնավարութիւնից է սպասում գիւղացի ժողովուրդը իր դրութեան բարւոքումը։ Յ.-Կ. Ա.

ՆԱՄԱԿ ՎԱՐՇԱՎԱՅԻՑ

Վարշավա, 17 սեպտեմբերի

Վարշավը՝ նախկին Լեհաստանի մայրաքաղաքը, Ռուսաստանի քաղաքների մէջ երրորդ տեղն է բռնում Պետերբուրգից ու Մօսկվայից յետոյ։ Նրա բնակիչների թիւն է 764,54 հոգի։ Դրանցից կաթօլիկներ (լեհեր) 431,779 հ., հրէաներ 281,734 հ., ռուսներ 31,080 հ., բողոքականներ 18,189 հ., մահմեդականներ 965 հ. և հայեր 307 հ.։

Հայկական գաղութը Վարշավայում ուրեմն մեծ չէ։ Քաղաքը խոշոր առևտրական կենտրոն լինելով, գաղութի մեծամասնութիւնը կազմում են այսպէս անուանված «կօմիսիօներներ», որոնք կատարում են օտար քաղաքների (գլխաւորապէս Կովկասի) առևտրականների յանձնարարութիւնները։ Կան և մի քանի յայտնի գինեվաճառներ, արդուզարդային խանութպաններ, ինչպէս և զինուորականներ, ուսանողներ։ Զարգացած մարդիկ մեզանում նոյնպէս կան, բայց դրանք մեծ մասամբ օտարուհիների հետ ամուսնացած լինելով, լոկ անունով են հայ համարվում։

Հայ լեզուն մեզանում իսպառ արհամարհանքի է մատնված։ Խօսում են մեծամասնութիւնը ռուսերէն, մնացեալը վրացերէն։ Հայախօս հայ շատ քիչ կը պատահէք այստեղ, մանաւանդ նոր սերնդի, երեխայոց մէջ։

Տիրում է կատարեալ անտարբերութիւն դէպի հասարակական որ և է գործ, աշխատանք, բայց դրա փոխարէն պատւելի վարշավացիները շատ աջող կերպով պարապում են բամբասանքներով։

Մեր հայ ուսանողութիւնը այս տարվայ սկզբում մի «հայկական» երևոյթ սարքեց յօգուտ չքաւոր հայ ուսանողների. այդ երևոյթը կարելի էր անուանել թուրքական, վրացական, ռուսական, չինական, բայց ո՛չ հայկական։

Վերջերս սակայն կատարվեց մի փոքրիկ փոփոխութիւն գաղութիս կեանքում։ Գաղութիս հովիւն է հայր Խորէն ք. Մնացականեանը, որը բնակվում է Կիևում և շարունակ շրջում է ամբողջ Լեհաստանը, ուր մեծ թւով հայ զինուորներ են լինում, նրանց կրօնական կարիքները հոգալու։ Տէր-հայրը անդադար յորդորում էր գաղութիս անդամներին միանալ, ժողով կազմել և ձեռնամուխ լինել աղօթատուն հիմնելու։ Վերջապէս այս բարի գործը գլուխ եկաւ և առաջիկայ 1910 թւականից մենք կունենանք մեր սեփական աղօթատունը։

Ոչ շատ հեռու ապագայում մենք յոյս ենք տածում ունենալու մեր եկեղեցին և սրա համար գաղութս արդէն խնդրամատոյց է եղել քաղաքի վարչութեան առաջ՝ որ համապատասխան գետին յատկացվի։

Յոյս ունենք, որ մեր հայրենակիցները, մանաւանդ այն վաճառականները, որոնք գալիս են Վարշավա ապրանք գնելու (տարվայ 3 ամիսներում Վարշավայում լինում են բազմաթիւ հայ առևտրականներ) չեն զլանայ նպաստել իրանց լումայով այս գործին։ Դրանցից մի քանի հոգի բերել են արդէն իրանց նուէրները, որի համար գաղութս իր շնորհակալիքը կը յայտնի։

Մեն-չէ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Փետրվարեան ջարդերը Բագւում *)

Նահանգապետը յանձնարարել էր Դեմինսկուն հաշտական խորհրդակցութեան համար գումարել ազդեցիկ հայերին. կօզակների խմբով նա գնաց Պօղոս Ղուկասօվի մօտ՝ հրաւիրվող անձերի ցուցակը կազմելու համար։ Պօղոս Ղուկասօվի ազգական ինժեներ Արշակ Ղուկասօվ, հաղորդելով Դեմինսկուն որ թուրքերը պաշարում են Լալաեվի տունը, որ գտնվում է իրանց տան մօտ, և հրդեհում են խանութները, խնդրում էր անյապաղ օգնութիւն հասցնել Լալաեվին, սակայն Դեմինսկին մերժողական պատասխան տուեց, պատճառ բերելով թէ ինքը 4 կօզակ ունի, որոնցով նա ոչինչ չէ կարող անել, թէպէտև դրանից կէս ժամ յետոյ 20 կօզակներով սլացաւ քաղաքի միջով, իսկ հազարաւոր ամբոխը անարգել աւերում էր Լալաեվի տունը, սպանելով Բալաբէգ Լալաեվին, նրա կնոջը, եղբայր Գրիգորին և ծառաներից մի քանիսին։

Բագուի 2-րդ քաղաքամասի ոստիկանական պրիստաւն էր կօլլէժսկի սեկրետար Պավէլ Պօդգօրնի, որը փետրվարի 6—9-ի դէպքերի ամբողջ ընթացքում ոչ մի գործունէութիւն ցոյց չը տուեց և ոչինչ ցուցմունքներ չը տուեց իր ստորադրեալ ոստիկաններին. այդ պատճառով նրա քաղաքամասի օկօլօդօչնիները ոչինչ չէին անում։ Պրիստաւը մեծ մասամբ նստած էր ոստիկանատան մէջ և սակաւ էր երևում փողոցներում. և եթէ երբեմն էլ երևում էր, մեծ մասամբ Բազարնայա փողոցի վրա, ոչ մի միջոց ձեռք չէր առնում անկարգութիւնների առաջն առնելու համար։ Փետրվարի 7-ին, ցերեկով, Բազարնայա փողոցի վրա, Մուղդուսի - Օհանեանցի մանուֆակտուրի խանութը աւերելու ժամանակ, մագազինի դռների մօտ, որպէս անտարբեր հանդիսատեսներ՝ կանգնած էին պրիստաւ Պօդգօրնի, օկօլօդօչնի Շախտախտինսկի և ոստիկանական այլ պաշտօնեաներ, որոնք ոչ միայն միջոցներ չէին ձեռք առնում կողոպտիչներին բռնելու համար, այլ մինչև անգամ խօսակցում էին մագազին մտնող և այնտեղից դուրս եկող թուրքերի հետ։ Զինուորների խմբի հետ փողոցով անցնող կապիտան Բախտամօվ յանդիմանեց Պօդգօրնուն իշխանութեան անգործութեան համար և առաջարկեց նրան աջակցութիւն ցոյց տալ, սակայն Պօդգօրնին մերժեց այդ առաջարկութիւնը։ Այդ միջոցին որտեղից որ երևացած նաւահանգստային մասի պրիստաւ Բօրօդին, չիմանալով կապիտան Բախտամօվի վերոյիշեալ խօսակցութիւնը պրիստաւ Պօդգօրնու հետ, սկսեց յանդիմանել նրանց, որ նրանք թոյլ են տալիս իրանց ներկայութեամբ կողոպտելու խանութը, որին Բախտամօվ պատասխանեց, որ ինքն առաջարկել է իր ծառայութիւնները, սակայն պրիստաւը մերժել է։ Այն ժամանակ Բօրօդին փայտի օգնութեամբ և զինուորների աջակցութեամբ, որոնք գործում էին հրացանի կոթերով, ամենակարճ ժամանակում ցրեց զինված ամբոխը։

Բագուի 3-դ քաղաքամասի պրիստաւ իշխան Իլիա Նիժարաձէն անկարգութիւնների ժամանակ ոստիկանատնից չէր հեռանում և միայն մի անգամ, փետրվարի 8-ի առաւօտեան, փորձ արեց օկօլօդօչնիների հետ միասին դուրս գալ փողոցը, սակայն ճանապարհին նրանց հանդիպեց զինված թուրքերի մի մեծ խումբ, որը յայտնեց ոստիկաններին, որ նրանց կարող են սպանել։ Իշխան Նիժարաձէն իսկոյն և ետ վերադարձաւ ոստիկանատուն։

Իշխան Նիժարաձէն տելէֆօնով պահանջում էր, որ զօրքեր ուղարկեն ոստիկանատուն։ Երբ Բաբաջանովի և Լալաեվի տների հրդեհն սկսվեց, որոնք գտնվում էին ոստիկանատնից սկսած երեք թաղերում, այդ պատճառով ամբոխի և զոհերի աղաղակները լսվում էին ոստիկանատան մէջ։ Չը նայելով կանանց և մանուկների սիրտ կտրատող լացին և աղաղակներին, նրանց օգնութիւն չը հասցվեց։ Օկօլօդօչնի վերակացուներն ասում էին. «Գնանք փրկելու մարդկանց», բայց իշխան Նիժարաձէն կարգադրեց, որ ոչ ոք չը գնայ հրդեհի տեղը և չարգելէ թուրքերին նրանց արարքները, երկիւղից, որ նրանք կարող են յարձակվել ոստիկանատան վրա, թէպէտև ոստիկանատան մէջ այդ միջոցին, բացի պրիստաւից և նրա օգնականից, գտնվում էին 6 օկօլօդօչնի վերակացուներ, մօտ 10 գօրօդօվօյներ, 2 կամ 3 եսաուլ և 3 ոստիկանական ստրաժնիկ։ Երբ հիւանդացաւ իշխան Նիժարաձէի երեխան, նա կառքով ուղարկեց օկօլօդօչնի վերակացու Կուխարուկին հեծեալ ստրաժնիկներով, և նրանց պաշտպանութեան ներքոյ բերվեց հայ բժշկապետ Վարդապետեանը։ Երկու հայ վկաների ցուցմունքի համաձայն, փետրվարի 7—9-ի դէպքերի օրերում 3-րդ ոստիկանական մասի մօտ շատ յաճախ կանգնած էին լինում առանց որևէ պէտքի 20—30 կօզակներ։

Բագուի 3-րդ քաղաքամասի պրիստաւ Մամէդ-բէկ-Սուլթանօվ նոյնպէս, որպէս և պրիստաւ իշխ. Նիժարաձէն, ոչ մի օգնութիւն չը հասցրեց և պատշաճաւոր ու հնարաւոր միջոցներ ձեռք չառաւ դադարեցնելու անկարգութիւնները, իսկ օկօլօդօչնի վերակացուների առաջարկութեանը, գնալ Բաբաջանովի տան հրդեհին՝ փրկելու մարդկանց, պատասխանեց հետևեալ խօսքերով. «Պահակախումբ չը կայ, ինչո՞վ գնանք». թէպէտև ինքն ազատ շրջում էր փողոցներում բերդանկաներով և ատրճանակներով զինված մօտ 10 թուրքերի ուղեկցութեամբ։

Բագուի ծովափնեայ քաղաքամասի պրիստաւ Պավէլ Բօրօդին թողեց իր քաղաքամասը և, նրա խօսքով, կամենալով օգտաւէտ լինել անկարգութիւնները ճնշելու գործում, կամաւոր կերպով եկաւ փետրվարի 7-ին Բազարնայա փողոցը, ուր մնաց 3 օր։ «Էյ, աղա, նրանց ձեռք չը տաս, նրանց ձեռք մի տաք» խօսքերով, կանգնեցնում էր Բօրօդինը թուրքերին Նիկօլաեվսկայա փողոցի վրա, երբ նրանց մօտով անցնում էր պրապօրշչիկ Տէր-Գէորգօվը 2 հայ արտիստների հետ, բայց նոյն Բօրօդինը ոչ մի կարգադրութիւն չարեց, որ բռնեն նոյն թուրքին, որը, որպէս ասված է վերև, բռ-

*) Տես «Մշակ» № 215.

պանից հային և մերկ դաշոյնը ձեռքին վազեց նրա և ոստիկանապետ Դէմինսկու մոտով։ Փոխ-գնդապետ Կուզմինսկու առաջարկութեանը՝ վերցնել զինուորներ և քննութիւն կատարել Կրասինիկովի տանը, որից հայերը կրակում էին Թուրքերի վրա, Բոռօզդինը պատասխանեց. «Դա իմ քաղաքամասը չէ»։

(Կը շարունակվի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը առաջարկել է ոստիկանապետին՝ նկատի առնելով, որ կրթական հաստատութիւնների աշակերտաշակերտուհիները թատրոններում իրանց վրա են դարձնում հանդիսականների ուշադրութիւնը իրանց անզուսպ վարքով, որ երբեմն անցնում է քաղաքավարութեան սահմաններից, կարգադրել է, որ ամեն միջոց ձեռք առնվի հարկաւոր կարգուկանոնը պահպանելու թատրոններում և, եթէ որևէ մի աշակերտ կը խախտէ այդ, պարզել նրա ով լինելը և հաղորդել նրա մասին իր ուսումնարանի վարչութեանը։ Բացի դրանից, նահանգապետն առաջարկել է պահանջ դընել թատրոնների տէրերից, որպէսզի ամեն մի առանձին օթեակում թոյլատրվեն բացառապէս մի սեռի պատկանող աշակերտներ։

◆ Զարմանալի ցրագի մարդիկ ենք մենք հայերս։ Երբ մեզ պակասում է մի որևէ հանրօգուտ հիմնարկութիւն, մենք հազար ու մէկ գանգատներ ենք անում, իսկ ստանալուց՝ խուլոյն պաղում։ Որքա՜ն ցանկութիւններ, որքա՜ն գեղեցիկ ֆրազներ Կ. Հ. Բ. Ընկ. ընթերցարանի բացման առիթով։ Ընթերցարանը բացվեց. ստացվում են բազմաթիւ հայ և օտար լրագիրներ, ամսագրեր։ Իսկ ընթերցողների թիւը՝ օրական մի քանի մարդ։ Գնացէք փորձի համար Զուբալովեան տան ընթերցարանը. բազմաթիւ յաճախորդներ՝ վրացիներ, ռուսներ և սակաւաթիւ հայեր։ Մեզ կառարկեն, թէ թաղը, որտեղ Զուբալովեան գրադարան-ընթերցարանն է, հայաբնակ չէ, հեռու է հայկական բնակչութիւնից։ Իսկ Բարեգ. Ընկ. ընթերցարանը հէնց հայկական թաղի մէջ է բացված։ Եւ վաղը՝ եթէ Ընկ. խորհուրդը փակէ բազմածախս ընթերցարանը, ինչ վայնասուն պիտի բարձրացնեն մեր ֆրազեօրները։

◆ Այսօր, երեկոյեան ժամը 8-ին, նշանակված է կովկասեան իրաւաբանական ընկերութեան նիստը լսելու հետևեալ զեկուցումները. Գ. Գվազավա՝ «Իրաւաբանական ընկերութեան մասնակցութիւնը Թիֆլիսի նահանգում զեմստվային հաստատութիւններ մտցնելու խնդրով զբաղվող մասնաժողովի աշխատանքներին» և Ս. Արծրունի՝ «Դատական քննութիւնը և հասարակական հրաշխաւորութիւնները»։

◆ Վաղը Զուբալովեան ժողովրդական տանը կը խաղացվի «Պէպօ», Միրաղեանի և Տէր-Դաւթեանի մասնակցութեամբ։

◆ Այսօր ռուսաց թերթերը լոյս չը տեսան երէկվայ տօնի պատճառով։

◆ Նրէկ Մցխէթ կոչված ուխտատեղին գնալ ցանկացողների թիւը բաւական մեծ էր։ Երկաթուղային վարչութիւնը այդ օրը գործի էր հանել մի քանի գնացքներ, որոնք երթևեկում էին ամեն մի ժամում։

◆ Սեպտեմբերի 18-ին երգիչ Բ. Ամիրջանը կորցրել է Երևանում իր բոլոր նոտաները մի թղթապանակի մէջ։ Խնդրվում է գտնողներին բարեհաճել ուղարկել «Մշակի» խմբագրութեան, նրան հասցնելու համար։ Ցանկացողները՝ ստանալ վարձատրութիւն՝ կարող են ուղղակի դիմել իրան՝ Բ. Ամիրջանին—Թիֆլիս, Միքայէլեան փողոց № 23։

◆ Ստացանք «Հասկեր» մանկական ամսագրի № 8—9 օգոստոս—սեպտեմբեր համարները, յաւելուածով Ռ. Պատկանեանի—«Զախու», գ. 20 կոպէկ։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Տեղեկութիւններ ստացվելով, որ Թիֆլիս քաղաքում բուն է դրել գողերի մի խումբ, որի մէջ կան նաև փողոցի տղաներ, որոնց օգնութեամբ մեծերը գողութիւններ են կատարում բնակարաններից, սեպտեմբերի 25-ին ոստիկանութեան պաշտօնեաները փողոցում կասկածով ձերբակալեցին 14 տարեկան մի երեխայի, որ, ինչպէս երևաց, ազգօվ Միխայիլ Ցէկվօնաձէի որդին է և ծառայում է խուզարկու պաշտօնով վերոյիշեալ գողերի մօտ։ Այնուհետև ոստիկանութեան պաշտօնեաները կարողացան գտնել և ձերբակալել համարեա գողերի խմբի բոլոր անդամներին, որոնք թաքնվում էին քաղաքի զանազան մասերում. այսինքն ձերբակալված են՝ Նովօսելկովի գ. բնակիչ Վասիլիյ Չիմկին (Ալեօշա), որ 1905 թւին փախել է զինուորական ծառայութիւնից Սալիանի գնդից. Չիմկինի մօտ գտնվեցին զանազան տեսակի բանալիներ դռները բանալու համար և մի անցաթուղթ Օդեսսայի մէշչանների վարչութեան կնիքով. Թիֆլիսեցիներ Միխայիլ Կազիշվիլի, Միխայիլ Շէվչենկօ և Միխայիլ Տիւֆանով. վերջինս երկու անգամ դատվել է Թիֆլիսի նահանգական դատարանում կողոպուտի համար, նստել է բանտարկեալների տան մէջ և յետոյ աքսորվել է Շուլավէր, որտեղից ինքնակամ փախել էր Թիֆլիս և պարապում էր կողոպուտներով. ալէքսանդրոպօլցի Լեւոն Պօղոսեան, որ ապրում էր իր եղբայր Մարտիրոսի անցաթղթով։

Բոլոր ձերբակալվածները երեք տարի շարունակ զբաղվելիս են եղել գողութիւններով և նրանք կատարել են հետևեալ կողոպուտները. 1) սեպտ. 22-ին Ճավճավաձէվսկայա փողոցում № 4 տանը Միխայիլ Բօչաշվիլու բնակարանից գողացել են 800 րուբլու ոսկէ և արծաթէ իրեր և 166 րուբլի դրամ։ Բոլոր իրերը վաճառվել են Հավլաբարում Գէորգ Աւագեանին 300 րուբլով և փողերը բաժանել են իրար մէջ։ 2) Այս տարվայ օգոստոսի սկիզբներին Միքայէլեան պրօսպէկտի վրա, № 118 տանը, Մաքսիմօվիչի և Ժարնօյի բնակարանից նրանք գողացել են փականը կոտրելով 1240 րուբլու ոսկէ և արծաթէ իրեր, գորգեր և տնային իրեղէններ. իրերը վաճառվել են 120 րուբլով նոյն Աւագեանին։ 3) Սրանից 4 ամիս առաջ Ծղնէթսկայա փողոցում, գեներալ Պօտոցի բնակարանից, գողացվել են զանազան տնային իրեղէններ և վաճառվել են Աւագեանին 30 րուբլով։ 4) Մի շաբաթ առաջ Թիֆլիսեցի Եկատերինա Լապիրաշվիլու բնակարանից, երկաթուղածի եռնում, գողացվել են զանազան իրեր, որոնք յետոյ գտնվել են գողացողների տնեռում և վերադարձված են տիրոջը։ 5) Մի ամիս առաջ Թիֆլիսեցի Աննա Իսակեանի բնակարանից, Լիսաղօրսկայա փողոցի վրա, գողացվել են տնային իրեր և վաճառվել են ալէքսանդրոպօլցի Յովհաննէս Սահակեանին. այդ իրերը գտնված են և յանձնված տիրոջը։

Բացի այս կողոպուտներից, ձերբակալվածները խոստովանվեցին մի շարք ուրիշ յանցանքներ, որ կատարել են քաղաքի զանազան մասերում զանազան ժամանակ։ Բոլոր գողացված բաները գնելիս է եղել յիշեալ Աւագեանը։ Վերջինս անյայտացել է։ Նրա բնակարանում կատարված խուզարկութիւնը երևան հանեց գորգեր, ոսկէ և արծաթէ իրեր, հագուստեղէն, սպիտակեղէն և այլն։ Բոլոր իրերը տարված են 10-րդ ոստիկանատուն։ Կատարելով եռանդուն քննութիւն և ձեռք առնելով կտրուկ միջոցներ, ոստիկանութեան պաշտօնեաները կարող եղան գտնել երդուեալ հաւատարմատար Յովհաննէս Սպէնդիարեանի բնակարանից իրեր գողացողներին, ինչպէս նաև գողացված իրերի մեծագոյն մասը։ Ոստիկանները պարզեցին, որ այդ գողութիւնը կատարել են պրօֆէսիօնալ գողեր ոմն Շաքրօ, ազգանունով անյայտ, Գրիգոր Առաքելեան՝ Գիգօ մականունով և Նիկօլայ Թորոսեան՝ Գիգլա մականունով. վերջին երկուսը ձերբակալվեցին սեպտեմբերի 28-ին։ Բոլոր գողացված իրերը գտնվել են 7-րդ քաղաքամասում զանազան անձերի մօտ, ի թիւս որոց Բօտանիչէսկայա փող. պարականպատակ Ալի-Կուլի-Աբդուլ-օղլու թէյատանը։ Թէյատանը ոստիկանները խուզարկութիւն կատարեցին և գտան թէ այնտեղ և յետոյ նրա բնակարանում գողացված իրերի մի մասը, զանազան ակնեղէն, ոսկեայ ու արծաթեայ իրեր։ Ալի-Կուլի-Աբդուլ-օղլին ձերբակալված է։

◆ Սեպտ. 29-ին ոստիկանական պաշտօնեաները 7-րդ քաղաքամասում ձերբակալեցին յայտնի գող Քութայիսի գաւառի բնակիչ Նակենտ Շարազանիձէին։

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Թիւրք կառավարութիւնը վերջերս պահանջել էր ձեռնհաս իշխանութիւնից, որպէսզի Զէյթունի առաջն. տեղապահ Վաղարշակ վարդապետը պաշտօնանկ լինի։ Բայց Կիլիկիայի կաթողիկոսը խստիւ բողոքել էր կառավարութեան այդ պահանջի դէմ։ Չը նայած դրան՝ կառավարութիւնը յամառում է իր պահանջի վրա և մատնանիշ լինում այն հանգամանքը, որ Մարաշի առաջնորդ Մկրտիչ եպիսկոպոսն անգամ վկայում է, որ յիշեալ վարդապետը աւելի պրօպագանդայով է զբաղվում, քան իր պաշտօնի պահանջած գործերով։ Այդ առիթով կատարված քննութիւնները պարզել են, որ Մարաշի առաջնորդը, ճիշդ որ, գրաւոր վկայութիւն է տուել Վաղարշակ վարդապետի՝ գրգռիչ գործունէութեան մասին։

◆ Կ. Պօլսի հայոց պատրիարք Դուրեան արքեպ., որ, ինչպէս յայտնի է, վերջերս իր հրաժարականն էր ներկայացրել օսմ. կառավարութեանը, Թիւրքական «Ենի գազէթա» թերթի աշխատակիցներից մէկի հետ ունեցած տեսակցութեան միջոցին յայտնել է, որ մինչև Ադանայի ջարդերի բուն կազմակերպիչները խստօրէն չը պատժվեն, ինքը յետ չէ վերցնելու իր հրաժարականը. պատրիարքը, միևնոյն ժամանակ, յոյս է յայտնել, որ կառավարութիւնը կընդունէ իր պայմանը, որովհետև իր՝ պատրիարքի՝ պահանջները արդարացի են։

◆ Կ. Պօլսի Պերա քաղաքամասի ս. Երրորդութեան եկեղեցու աւագ-քահանայ Յովհաննէս Մկրեանը, որ վերջերս բաւական ժամանակ հիւանդ վիճակի մէջ է գտնվելիս եղել, սեպտ. 13-ի լոյս 14-ի գիշերը վախճանվել է։ Յուղարկաւորութիւնը կատարվել է նոյն ամսի 16-ին։

◆ Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան անդամներից բանասէր հ. Տաշեան, որ վերջերս Կ. Պօլիս էր գնացել, այդ քաղաքի Պանկալթի թաղամասում գտնվող՝ վիէննական Մխիթարեանների վանքի վանահայր է նշանակվել։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ «Вечерн. Голосъ» լրագրին հաղորդում են, նրա խօսքով, կատարելապէս արժանահաւատ աղբիւրներից, որ վերջնականապէս վճռված է սենատորական քննութիւն կատարել Վարշավայում։ Քննութիւնը կը սկսվի մի ամսից յետոյ։ Այդ ժամանակ Վարշավա կը ժամանէ սենատոր Գարին իր դիւանատան անդամներով։ Այս օրերս Վարշավա եկաւ Գարինի ուղարկած դատաստանական քննիչը և կատարում էր նրա յանձնարարութիւնները։ Առաջինը քննութեան կենթարկվի ինտենդանտութիւնը։ Ասում են, որ քննութեան կենթարկվեն և Վարշավայի կառավարչական թատրոնները։

◆ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը ուշադրութիւն դարձրեց գեներալ Տօլմաչեվի մի կարգադրութեան վրա, որով հրէաներին արգելվում էր «պանիխիդա» (հոգեհանգիստ) բառի գործածութիւնը, և այդ հարցը յանձնեց հոգևոր գործերի դեպարտամենտի քննութեանը։ Գեներալ Տօլմաչեվին բացատրութիւն է ուղարկվում այն մասին, որ անկանօն է նրա կարգադրութիւնը և որ օրինական արգելքներ չը կան հրէաների համար թաղման յատարարութիւնների մէջ գործածելու «պանիխիդա» բառը հոգեհանգստեան աղօթքի փոխանակ։ Բանից երևում է, որ «պանիխիդա» տերմինն ամենևին նոր կտակարանական ծագում չունի և ոչինչ բացառապէս քրիստոնեայ եկեղեցական բան չէ պարունակում իր մէջ։ Դա հին յունական խօսք է, որ նշանակում է գիշերային տօնախմբութիւն ի պատիւ Դիմէտրա աստուածուհու։

(«Р. В.»)

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՇՎԷՅՑԱՐԻԱՅԻՑ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՕԴԱՊԱՐԻԿՈՎ

Լոմժինի նահանգի Օստրօլէնկի քաղաքից 14 վերստ հեռաւորութեան վրա դաշտում իջաւ մի օդապարիկ, որի մէջ նստած էին ամերիկացի Միկսը և ֆրանսիացի Րուսսէլը։ Նրանք թռչելով եկան այստեղ Ցիւրիխից, որի շրջակայքում տեղի էր ունենում օդապարիկների մրցութիւնը և ուր միաժամանակ բարձրացան 20 օդապարիկներ։ Միկսը և Րուսսէլը օդում մնացին 2 օր ու գիշեր, թռչելով ահագին տարածութիւն Ցիւրիխից մինչև Օստրօլէնկի։ Ոչ մի տեղ ճանապարհին նրանք չիջան։ Միկսի օդապարիկը գետին իջնելու ժամանակ կպաւ ծառին։ Մօտակայից վազեցին գիւղացիները և օգնեցին օդագնացներին իջնել գետին և ժողովել օդապարիկը։

Միկսը անցաւ Ցիւրիխից մինչև Օստրօլէնկի ամբողջ տարածութիւնը ուղիղ գծով 35 ժամ 6 րոպէում. այդ տարածութիւնն անում է 1140 կիլօմետր։ Օդապարիկը թռչում էր ամբողջ ժամանակ հիւսիս-արևելեան ուղղութեամբ։ Ամբողջ ժամանակ երկինքը ծածկված էր խիտ մառախուղով։ Օդագնացները, չը տեսնելով իրանցից ներքև գետնի մեծ տարածութիւն, կարծում էին, թէ քամին տանում է իրանց ծովը։ Սկսեց անձրև տեղալ։ Որոշել, թէ ուր է գնում օդապարիկը և ինչ տեղերով է նա անցնում,—անհնարին էր։

Թռչելու երկրորդ օրը, լինելով 4100 մետր բարձրութեան վրա, Միկսը ընկերոջ հետ տեսաւ իրանցից ներքև, մօտ 1000 մետր բարձրութեան վրա, ուրիշ օդապարիկ, որը մի փոքր անց տեսքից կորաւ։

Իջնելով գիշերով դաշտում, օդագնացները գիշերեցին օդապարիկի զամբիւղի մէջ, իսկ առաւօտեան ձերբակալվեցին։ Հաստատելով նրանց անձնաւորութիւնները, նրանց արձակեցին։

Իր օդապարիկը Միկսը իր հետ տարաւ Պարիզ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 25 սեպտ.

Ներսիսեան հայոց հոգևոր դպրոցի նոր շէնքի կառուցումը շարունակվում է, որի ծախսը հոգում է Ալ. Մանթաշեանը։

Այդ գործի վրա աշխատել և աշխատում են մի քանի տասնեակ խեղճ, պանդուխտ, զանազան կրօնի ու ազգի բանւորներ, որոնք իրանց արիւն քրտինքի վաստակով կամենում էին մի քանի կոպէկ յետ գցել իրանց և ընտանիքի օրվայ պարէնը հայթայթելու։ Բանւորներից ոմանք աշխատել են այն յուսով, որ յետ գցած կոպէկներից գոնէ բաժին կընկնի, հեռու իրանցից, աքսորի վաթանում ապրող հարազատներին, իսկ ոմանք, թէ կը կարողանան այդ աշխատանքով գնալ իրանց հայրենի աշխարհը հարազատներին տեսնելու։ Բայց այդ յոյսերը ի դերև անցան։

Հոգաբարձութիւնը նախօրօք լրագիրների միջոցով յայտնեց, թէ գործը կը տրվի այնպիսի մարդկանց, որոնք ձեռնհաս են. բայց նրանք ձեռնհաս անձնաւորութիւններ համարեցին «պօդրեադչիկներին», որոնք հակառակ նրանց կարծածի դուրս եկան։ Պօդրեադչիկները ոմնադրին ասում են, թէ գործը կիսատ չը թողնէ, որովհետև սպառնում է նրանց մեծ տուգանք, և խոստանում են վարձատրել նրան, իսկ յետոյ ուրանում են, առարկելով որ չեն խոստացել. և տեսնելով որ բանւորները թափվում են խեղճի վրա, քարերով տան պատուհանները կոտրատում, հայհոյում են դպրոցի հիմնադրին, բարերարին և հոգաբարձութեանը, տեսնելով այդ, վերջը ասում են, որ խոստացել են և կաւելացնեն սաժէնին միմիայն քսան կոպէկ։ Կուշտ և բարձրից ծիծաղում են անամօթ կերպով իրանց արածների վրա։

Սրանով հրաւիրում եմ ուշադրութիւն, որ գոնէ քննվի դրանց հարցը և մի կերպ բաւարարութիւն տրվի գանգատաւորներին։

Յ. Յակոբեան

—

Րօմանօվկի (Կուբանի շրջ.), 29 օգոստ.

Այս տարվայ յունիսի 28-ին տեղիս ժամանակաւոր ծխատէր Ներսէս քահ. Հերթեցեանի նախագահութեամբ և պատասխանատուութեամբ կայացաւ «Փուրօր» բիօգրաֆի պարտէզում վիճակախաղ՝ «Արմեանսկի բազար» անունով, յօգուտ տեղիս հայոց դպրոցի չունևոր աշակերտների։ Ինչպէս լսեցինք, մուտք եղել է աւելի քան 500 ր., ծախքը հանելով մնացել է զուտ արդիւնք 123 ր.։ Այս գումարը մնում էր հոգաբարձութեան գանձապահի մօտ։ Վիճակախաղից մի քանի օր յետոյ՝ քահանան պահանջում է գանձապահից այս փողից 90 ր. իբրև ռոճիկ իր՝ ամառվայ ամիսների։ 123 ր. պատկանում էր չքաւոր աշակերտներին, ուրեմն իրաւունք չը կար այդ փողից ռոճիկ տալ քահանային։

Այս դէպքից երկու շաբաթ յետոյ՝ հոգաբարձութեան գանձապահը հեռացաւ իր պաշտօնից, իր մօտ գտնված փողերը յանձնելով քահանային։ Երեկոյթի համար շատ մարդիկ ընծաներ տուին յօգուտ չքաւոր աշակերտների. օրինակ՝ մի ռուս առևտրական, Բասկօվ ազգանունով, մի կալբաս՝ 8 ֆունտ՝ 2 ր. արժողութեան, մի հայ-կաթոլիկ հացավաճառ ընծայեց 2 պուդ սպիտակ հաց 3 ր. արժողութեան, մի յոյն ընծայեց 150 շիշ սելտերեան ջուր, հայ գինեվաճառները ընծայեցին 130 շիշ զանազան գինիներ, և ուրիշներ՝ այլ շատ բաներ։ Այս բոլորը չեն մտել մուտքի մէջ։ Կալբասը և հացը տրվել է մի հայ խանութպանի և փողը ստացվել է։

Ս. Խաչատրեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԵԲԷԼԻՆ

«März» ամսագրի վերջին գրքոյկի մէջ բէյխստագի ազատամիտ պատգամաւոր Կօնրադ Գաուսման դիմեց Բեբէլին մի բաց նամակով, որը տաք վիճաբանութիւնների առարկայ է դարձել գերմանական մամուլի մէջ։

Գաուսման գրում է բարեկամական լեզուով, որպէս մի մարդ, որը ցանկանում է Գերմանիայի առաջադիմական զարգացումը և ուզում է վերացնել առաջադիմութեան ճանապարհների վրա եղած բոլոր արգելքները։ Գլխաւոր արգելքներից մէկը նա, ի հարկէ, համարում է սօցիալ-դեմօկրատիայի և ազատամտութեան միջև եղած տարբերութիւնը։ Չը հերքելով այն, որ մեղաւոր են և ազատամիտները, նա մի շարք յանդիմանութիւններ է անում գերմանական սօցիալ-դեմօկրատիային։ Իսկ Բեբէլին նա դիմում է որպէս սօցիալ-դեմօկրատիայի ազդեցիկ պարագլխին, որը նորերս բէյխստագում և Լայպցիգի ժողովում գործ դրեց իր ամբողջ հեղինակութիւնը ի նպաստ խնլացի վերաբերմունքի ժառանգութիւնների վրա հարկ դնելու նախագծին։ Ցայտնելով դրա համար երախտագիտութիւն, Գաուսման խնդրում է նրան կչռել իր բռնած արգումենտները և իր ազդեցութիւնը գործ դնել այն մտքով, որպէսզի սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութիւնը կանգնէ գործնական աշխատանքի ճանապարհի վրա։

Գաուսմանը մեղադրում է սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութիւնը հետևեալ ներքին հակասութիւնների մէջ։ «Կուսակցութիւնը,—գրում է նա,—քաղաքական կռիւ է մղում որպէս դասակարգային կռիւ. նա կոչ է անում դէպի դասակարգային զգացմունքը և դրանով աւելի ևս ընդգծում է դասակարգային տարբերութիւնը և բաժանում է ազգը թշնամի դասերի. Հէնց իր պրօգրամի մէջ նա յայտնում է, որ կռիւ է մղում դասակարգերի վերացման և դասակարգային տիրապետութեան համար։ Դա ակներև հակասութիւն է։ Այդ բանը զգում է, որպէս այդպիսին, ամեն սօցիալիստ և ոչ-սօցիալիստ. դուք ևս յարգելի կոլլէգա, չէք կարող հերքել, որ սօցիալ-դեմօկրատիայի յաղթութիւնը ներկայումս կը նշանակէր մի դասակարգի տիրապետութիւն և որ կուսակցութեան շատ եռանդոտ կողմնակիցներ մինչև անգամ այդ են ցանկանում»։

Այնպէս Գաուսման յանդիմանում է սօցիալ-դեմօկրատներին այն բանում, որ մերկացնելով հակառակորդների անհամբերողութիւնը, նրանք նոր դօկմատիզմ սահմանեցին իրանց շրջանում, որ նրանց ագիտացիայի և վիճաբանութեան եղանակները հակառակորդների հետ՝ ստորացնում է և ոչ թէ բարձրացնում ժողովրդական մասսաների կուլտուրական մակերևոյթը։ Սօցիալ-դեմօկրատիան աշխատում է լոյս սփռել և կենսուրախութիւն լայն մասսաների մէջ. այն ինչ, քարոզելով միայն չարութիւն և ատելութիւն, զգացմունքներ, ասում է Գաուսման, որոնք մի յայտնի չափով, ի հարկէ, հարկաւոր են, և նկարագրելով իրականութիւնը միայն ամենամռայլ գոյներով, նա սպանում է հէնց կենսուրախութիւնը ժողովրդի մէջ։ Վերջապէս ազատամիտ պատգամաւորը յանդիմանում է ծայրայեղ ձախակողմեաններին նրանց քաղաքական տակտիկայի անպտղաբերութեան մէջ։

Սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութեան կենտրօնական օրգան «Worwärts», որը գտնվում է կուսակցութեան արմատականների ձեռքում, Գաուսմանի նամակի առիթով մի քանի ծաղրական նկատողութիւններ արեց։ Բեբէլ, որպէս ասում են, պատասխանեց ազատամիտ պատգամաւորին մասնաւոր նամակով։ Գաուսմանի նամակը, ի հարկէ, անմիջական ազդեցութիւն չի ունենայ, բայց նա նշան է այն բանի, թէ ներկայումս որպիսի անհրաժեշտութիւն է զգացվում ծայրայեղ կուսակցութիւնների միութեան մէջ որպէս հակակշիռ պահպանողական-կղերական բէակցիայի։

ՎԻԿՏՕՐ ՀԻՒԳՕՅԻ ԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ՊԱՐԻԶՈՒՄ

Որպէս հեռագիրն արդէն հաղորդեց, հոկտեմբերի 1-ին (ն. տ.) Պարիզում կայացաւ Վիկտոր Հիւգօի արձանի հանդիսաւոր բացումը, նրա «La légende des siècles» նշանաւոր գրուածքի լոյս տեսնելու յիսնամեակի առիթով։ Արձանը քանդակել է Րօդէնը, և արձանի դնելու տեղը ընտրված է «Palais Royal»-ի այգին։ Րօդէնը ներկայացրել է բանաստեղծին մերկ ձևով, նստած ժայռի վրա՝ խորին մտածման մէջ։ Հանդիսի ժամանակ ճառեր արտասանեցին ի դէմս «Վ. Հիւգօ ընկերութեան», բանաստեղծի ընտանիքի կողմից՝ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը։ Եղանակը նպաստաւոր էր հանդէսին, սակայն լրագիրները դժգոհութեամբ նկատում են, որ ոստիկանութեան չափազանց եռանդը՝ աւելորդ բազմամարդութեան առաջն առնելու համար՝ չը թոյլ տուեց հասարակութեանը աւելի ջերմ մասնակցութիւն ընդունել հանդէսին և չոր, պաշտօնական բնաւորութիւն տուեց նրան։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Համաշխարհային պօստային միութեան արձանը.—Շվէյցարիայի Բերն քաղաքում նորերս հանդիսաւորութեամբ բացվեց մի արձան ի յիշատակ համաշխարհային պօստային միութեան հաստատման։

Արձանը ֆրանսիացի քանդակագործ Սէն-Մարսօի ձեռքի գործն է. անհրաժեշտ միջոցները տուեցին բոլոր այն պետութիւնները, որոնք մտնում են միութեան մէջ։ Արձանը չափազանց հոյակապ է։ Նա իրանից ներկայացնում է երկրագունդը, որ տարվում է ամպերի մէջ, իսկ գնդի շուրջը իրար ձեռք ձեռքի են տուել արագ վազքի մէջ աշխարհի 5 մասերը. Եւրօպան ներկայացված է գեղեցիկ սպիտակ կնոջ կերպարանքով, Ասիան՝ հպարտ եապօնուհու է նմանեցված, Աֆրիկան՝ նեգրուհու, Ամերիկան՝ կարմրամորթու, իսկ Ովկիանիան աւստրալիացու։

Գործադուլը Շվեդիայում եւ նրա շարունակվելու պատճառը.—Շվէդական բանւորների և գործատէրերի միջև պայքարը մինչև օրս չը ստացաւ իր վախճանը, թէև լրագրութեան մէջ քիչ տեղեկութիւններ են լոյս տեսնում։ Ճիշդ է, ընդհանուր գործադուլը այժմ վերջացել է շնորհիւ այն համաձայնութեան, որ կապվեց բանւորական ներկայացուցիչների և պետական հաշտեցնող միջնորդի միջև և այժմ գործադուլ են միայն այն բանւորները, որոնք աշխատում են շվէդական արդիւնագործողների դաշնակցութեան անդամներին պատկանող ձեռնարկութիւնների մէջ։ Հէնց շնորհիւ այս դաշնակցութեան ստնձգութիւնների, ինչպէս գիտեն ընթերցողները, առաջացաւ և ընդհանուր գործադուլը։ Գործադուլին այժմ մասնակցում են բաւականաչափ բանւորներ, թւով 80—100,000 հոգի, և նա շարունակվում է ահա երկու ամսից աւելի։ Այն բանակցութիւնները, որ վարում էր երկու կողմերի հետ պետական միջնորդ Սեդերբերգը, ապարդիւն անցան՝ շնորհիւ գործատէրերի, որոնք շատ խստապահանջ հանդիսացան։ Մինչդեռ բանւորները համաձայն էին առ ժամանակ համաձայնութեան գալ վարձակնի մասին, թողնելով մնացած վիճելի խնդիրները մինչև աշխատանքների սկսվելը, գործատէրերը կանգնեցին այն կէտի վրա, որ կարելի է բնորոշել այս կերպ. կամ բոլորը, կամ ոչինչ։ Նրանք դրին և այն պայմանները, որ վարձագնի պայմանագիր հաստատելը չը խանգարէ լօկաուտի (բանւորների միաժամանակ արձակումը արդիւնագործութեան մի որևէ ճիւղում, սեփականատէրերի փոխադարձ համաձայնութեամբ, առանց նոյնիսկ առիթի բանւորների կողմից) յայտարարման և մէկ էլ, որ բանւորական միութիւնների կերպութիւնները պատասխանատու լինեն իրանց առանձին անդամների կամ տեղական վարչութիւնների գործելակերպի համար։ Բացի դա՝ նրանք պահանջում էին, որ ճանաչվի նրանց իրաւունքը բանւորներ արձակելու գործում, առանց ուշադրութիւն դարձնելու արձակվողների հասակին, նրանց գործի մէջ գտնվելու ժամանակամիջոցին, և որ գործատէրերը հրաւիրել կարողանան գործադուլ վիժող կողմնակի բանւորներ թէ կազմակերպված, թէ անկազմակերպ խաւերից։ Մի խօսքով նրանք ցանկանում են ձեռք բերել գործելու կատարեալ ազատութիւն, որպէսզի կարողանան ընկճել բանւորական կազմակերպութիւնները։ Ինչ զարմանալի բան, որ բանւորները չը համաձայնեցին այս պայմաններին և գործադուլը դեռ շարունակվում է։ («Рус. Вѣд.»)

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Ֆարֆօրի և ապակեղէնի կայսերական գործարաններում մշակվում են պայմաններ վազի նկարի համառուսական մրցութեան համար։ Վազը նկարված է լինելու նկարչի ստիլով և նուիրվելու է Հաագայի «Խաղաղութեան Պալատին»։ Այդ վազը իրագործելու համար աշխատանքներին մասնակցելու են Պետերհօֆի և Եկատերինբուրգի կայսերական ֆաբրիկաները։ Լաւագոյն գործի համար հեղինակին պարգև է տրվելու 4000 րուբլի։ «Новое Время»-ի ասելով այդ տեսակ զարդարանքներ «Խաղաղութեան Պալատին» նուիրելու են Հաագայի կօնֆերէնցիային մասնակցած բոլոր պետութիւնները։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

30 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Օրվայ ընթացքում խօլերայով հիւանդացան 28, մեռան 15 հոգի։

Ֆինանսների մինիստրը վերջացրեց 1910 թւի ելմտի նախահաշիւը. սովորակ. եկամուտ—2,535,800,000 ր., սովորական ծախք—2,510,000,000 ր., արտակարգ եկամուտ—10,000,000 ր., արտակարգ ծախք պատերազմի հետևանքները ծածկելու 3,800,000 ր., զինուորական վարչ. տնտեսական ծախք—50,000,000 ր., երկաթուղիներ անցկացնելու—64,000,000 ր.. հասարակական երկա-

ծուղիների վաղուցիւթիւնների առայու- 1,400,000 ր., ընդամէնը—120,000,000 ր.։ [illegible]

ԿՈՍՏՐՈՄԱ. [illegible]

ՕԴԵՍՍԱ. [illegible]

ՀԵԼՍԻՆԳՖՕՐՍ. [illegible]

ԲՐՅՈՒ. Սեպտ. 27-ին [illegible]

ԼՕՁ. [illegible] 57,000 [illegible]

ՄՕՍԿՎԱ. [illegible]

ՆԻՒ-ԵՕՐՔ. [illegible]

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ. [illegible]

ԼՕՆԴՕՆ. [illegible] են Թագաւորի երէկվայ խօսակցութիւնը Բալֆուրի, լորդ Լենսդոունի և Ասկվիտի հետ։ Լրագիրները կարծում են, որ նախաձեռնութիւնը բղխել է Ասկվիտից։ Պահպանողական մամուլը յարձակվում է Ասկվիտի վրա նրա գործելակերպի համար. լրագիրների կարծիքով, ունկնդրութիւնը չէ փոխել երբեք դրութիւնը. եթէ կառավարութիւնը չը զիջէ, լօրդերը պէտք է մերժեն բիւջէն։ Լիբէրալ լրագիրները միաձայն բնական են ընդունում, որ Թագաւորն աջակցում է երկու կուսակցութիւնները իրար հետ հաշտեցնելու։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՋԻՆՕՎԱՆԻ—9½—11 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
[illegible]—10—11 ժ. [illegible]
[illegible]

Մ. Գ. [illegible]—11—12 ժ. [illegible]
[illegible]—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
[illegible]—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
[illegible]—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
[illegible]—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
[illegible]—8½—11½ ժ., աչքի հիւ. և [illegible]

ԳԻՇԵՐԸ

[illegible]—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
[illegible]—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Վճարը 50 կ.։ [illegible]
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԵՂՐԳԻԵԱՆ

Աչքի հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամը 10—1
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վելյամինովսկայա փող № 8
(օ. մ.) 783. 100—29

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզասեռական, սիֆիլիս և վեներական հիւանդութիւնների։ Ընդունում է հիւանդներին՝ Առաւ. ժամը 12—1-ը, երեկ. ժամը 6—8-ը։ Կիրակի օրերը՝ միայն ժամը 12—1-ը։ Կուկիա, Սեմեոնովսկայա փ. № 16.
(ե. ու. կ.) 984. 100—4

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. Ա. ՑԷՑԼԻՆ

Ատամների և բերանի խոռոչի հիւանդութիւններ։ Արհեստական ատամներ։ Ընդունել. առաւ. ժ. 9-ից—երեկ. ժ. 7-ը։ Միքայէլեան պր. տ. № 22. (Անկիւն Սեմեոնովսկայա փ. № 3), մուտքը Սեմեոնովսկայա փողոցից։
(օ.մ.) 810. 100—18

ԲԺԻՇԿ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց հիւանդութիւններ
առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր { 12—1 ժ. առաւ. / 5—6 ժ. երեկ.
Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ծաւճանիձէի։
(օ. մ.) 100—22

ԲԺԻՇԿ

Խ. Բ. ՄԵԼԻՔ-ԷՅՆԱԹԵԱՆ

Մասնագէտ սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Հիւանդների ընդունելութիւնը՝ առաւօտ. ժամը 9-ից մինչև 10-ը, երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7-ը։
Կոջորիևսկայա փ., № 6, «Վէտցէլ» հիւրանոցի մօտ։ (ե. հ. շ.) 955. 100—6

ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ

ՖԷԼԴՇԷՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ

Յ. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Բժիշկների որոշմամբ կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, լուացումներ (спринцов.), վէրքի փաթաթումն, դեղերի քսումն (втиранiе) նայլն։ Էլեկտրականութիւն բէվմատիզմի, սեռական անկարողութեան և թուլութեան դէմ։ Մասսաժ էլեկտրական գործիքով և ձեռքով. մասնաւոր և ընդհանուր մասսաժ։ Բժշկական մարմնամարզութիւն, ծաղկահատութիւն։ Օտարերկրեայ հիւանդներին ցոյց է տալիս մասնագէտ հմուտ բժիշկների։ Տալիս է այլ և այլ բժշկական-առողջապահական խորհուրդներ։ Ընդունելութիւնը 4—5 ժամը։ Семеновская ул., № 9, Վորոնցովի կամուրջին մօտ։
(օ. մ.) 857. 0—15

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա Ճ Ո Ւ Ր Դ

Բեթղեհէմ եկեղեցուն պատկանող նոր կառուցված երկյարկանի տունը, որը գտնվում է Մողնինսկի 1-ին և 2-րդ տուպիկներում (ցանկացողները կարող են տեսնել տեղն ու տեղը), տրվում է կապալով 3 տարի ժամանակով։ Երեք տարվայ կապալավարձը պահանջվում է սկզբից։ Ուստի նշանակված է աճուրդ երկուշաբթի, նոյեմբերի 5-ին, ժամը 11-ին նոյն շինութեան մէջ։

Աճուրդին մասնակցողները ներկայացնում են 300 ր. գրաւական։ Պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ Զաւրեանի մօտ՝ Գանովսկայա փողոց, № 3, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 3-ը և երեկ. ժամը 6—8-ը։
(ու. շ. կ.) 1027. 3—1

Տպագրութեան է յանձնված Ա. Ահարոնեանի երկերի ժողովածուն մի քանի հատորներով։

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԵՐԿԵՐԻ
հատոր երկրորդ
ԽԵՂՃԵՐԸ
Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին կամ «Գուտենբերգ» գրախանութ։ [illegible]
(կ. շ. ու.) 992. 5—3

ՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ

—◆ Դ Ա Ս Ե Ր ◆—

Հայերենից եւ գերմաներենից
Նոյնպէս նախապատրաստութիւն միջնակարգ դպրոցների համար։
Գները հանրամատչելի (ի նկատի կառնվեն դաս վերցնողի միջոցները)։
Դիմել՝ Թիֆլիս «Ընկերի» խմբագրին, (Гановская ул. № 9)։
(ու. կ.) 1024. 2—1

Խնձորեսկի երկդասեան երկսեռ դըպրոցի համար
ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ
և գիմնազիա կամ պրոգիմնազիա աւարտած
Մի ուսուցչուհի,
որը պիտի սովորեցնէ նաև ձեռագործ։ Ուսուցիչներից պիտի լինեն ռուսական դպրոցաւարտ և երգեցողութիւն իմացող։ Խնդրատուները պիտի յիշեն իրանց դօկումենտների և նրանց տարեթւի մասին։ Պաշտօնը ստանձնելուց՝ դօկումենտները պիտի ներկայացվեն։ Վարձատրութիւն մինչև 420 ր., բնակարան, ծառայ և վառելիք։ Դիմել՝ Герюсы, Симеону Меликъ-Тангяну—յանձնել հոգաբարձութեան լիազօր Գր. Պալեանին։
(ա. օ.) 1025. 2—1

Մի հայ օրիորդ,
որ աւարտել է Յովնանեան դպրոցը, ցանկանում է ունենալ դասեր
թէ իր մօտ և թէ ընտանիքներում։ Հասցէն՝ Орбеляновскiй тупикъ, № 4, Նունէ Բաղդասարեան։
(ու. ե.) 1026. 2—1

Լոյս տեսաւ

„ՀԱՍԿԵՐ“

№ 8 օգոստոս (32 երես)

1. Լուսանկարչի մօտ.—2. Որկրամոլը Շ.—3. Շունն ու կատուն Սերովբ.—4. Քաջ որսորդներ Միսակ Եփրիկեան.—5. Մարալի մահը (պարսկական զրոյց) Փ. Վահրամ.—6. Գայլ ու կռունկը առակ Աթ. Խնկոյեան.—7. Անհաւատալի պատմութիւն, հէքիաթ Կարլ Էվալդի.—Լորիկին Յ. Աղաբաբ.—9. Ուսումի.—10. Զուարճալիք. Մարիամ տատիկի տուպրակից։

№ 9 սեպտեմբեր (32 երես)

1. Այծն ու գայլը Թարգմ. ֆրանսերէնից Եդուարդ Մկրտումեան.—2. Երկու մայրեր (պատկեր)—3. Իլիկ (հայ գեղջկուհու երգերից) Յ. Աղաբաբ.—4. Աշակերտը (պատմուածք Ա. Կազմինի) փոխ. ռուսերէնից Գ. Ս. Կ.—5. Աշուն Հ. Հայրապետեան.—6. Հատիկ, գերմ. փոխադրեց Սէյրի.—7. Ուսումի, Սաղալեան.—8. Խեցգետինը, ձուկն ու կարապը (առակ) Աթ. Խնկոյեանի.—9. Եղջերուն Յովհ. Թումանեանի.—10. Գազանանոցում.—11. Մեծ աստղագէտը.—12. Դէսից-դէնից.—13 Զուարճալիք. Մարիամ տատիկի տոպրակից.—14. Ընձուղտի վրա։

Այս №-ի հետ ուղարկվում է ձրի յաւելուած՝ Ռ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ ՋԱԽՈՒ, փոխ. Ս. Լիսիցեանի։

Տարեկան բաժանորդագինն է 4 ր., Тифлисъ редакцiя „Аскеръ„. 1023. 1—1

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՌԳՐՔՈՅԿ

Պարունակում է՝ 1) մօտ 10,000 բառերի ցանկ, 2) ուղղագրական կանոններ (191 երես)։ Օժանդակ ձեռնարկ հայոց լեզուի ուղղագրութեան։ Աշակերտների և ինքնուսների համար կազմեց

ԱՐՏ. ԱԲԵՂԵԱՆ

Գինն է 30 կոպ.։ Գումարով գնողներին զեղչ։ Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին, կամ կազմողին—Թիֆլիս, Ներսիսեան դըպրոց։ (կ. հ.) 996. 10—3

ՄԻ ԻՆՏԷԼԻԳԷՆՏ
ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ
(ԱՅՐ ԵՒ ԿԻՆ)

Ցանկանում է վերցնել մինչև 15 տարեկան երկու ԳԻՄՆԱԶԻՍՏ աշակերտների (նախկիններ) լիակատար պանսիոնով։ Կարելի է նաև դասերի սերտողութեամբ։ Դիմել «Մշակի» խմբագրութիւն Ե—ին, կամ Соломоновская ул, д. Эджубовой, № 21. кв. 3|4 բակում։
(կ. հ. շ.) 969. 5—3

Լոյս տեսաւ

В. Lucifer

«Աւխատանքի եւ աշխատաւորի գաղափարը Ալա Նեգրիի, Յ. Յակոբեանի եւ Շ. Կուրղինեանի բանաստեղծութիւնների մէջ»։

Դիմել՝ Ростовъ н/Д. Б. Садовая, 47. Гайку Авакянцу. ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊ.։
(ե. հ. կ.) 1005. 3—2

Լոյս է տեսել
Ն. Դոլեն եւ Ա. Խաչ.-ի

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆ ՀԱՅԵՐԻ

ԳՐԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՀԱՅԵՐԻ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԵՒ ՀԱՅ ԱԶԳԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Դիմել՝ «Գուտենբերգին»։ Գինը 50 կ., 156 եր.։ (շ. չ.) 960. 6—5

ՁՈՒԼՀԱԿԱՆՈՑ

Բ. հ. Կ. Մ.

ՀՈՂԱՅԻՆ ՍԵԿՑԻԱՅԻ

Պարապմունքները սկսված են սեպտեմբերի 28-ից։ Աշակերտ-աշակերտուհիների ընդունելութեան խնդիրները ընդունվում են [illegible]
Баку, Малая Морская, д. Воскянова, К-ра В. А. Культурного Союза.
(ա. օ.) 1010. 3—3

Լոյս տեսաւ

„ԳԱՍԸՆԿԵՐ“

Առաջին տարվայ այբբենարան-ընթերցարան ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ
Զարդարված գունաւոր պատկերներով
Դասագրքին կից կայ համառօտ բացատրութիւն գործադրողների
ԿԱԶՄԵՑԻՆ՝
Արշակ Չիլինկարեան և Տիգրան Ռաշմաճեան
Աշխատակցութեամբ Աւ. Իսահակեանի
ԿԱԶՄԱԾ
Գինն է 50 կոպէկ
◆ Գրախանութներին զեղչ 25% ◆
Գումարով առնողներին 20% զեղչ
Պահեստը «Գուտենբերգ» գրախանութում (Թիֆլիս)։
(չ. ու. շ.) 948. 10—8

Լոյս տեսաւ

«ԵՒ ԴՈՒՔ՝ ԴՊՐՈՑԻ ԵՒ Ս. ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵ՞Ր ԷՔ...»

ԳԻՆԸ 50 Կ.

1 ր. 60 կոպ. վճարողը եթէ դիմէ ինձ, կարող է ձեռք բերել թէ այդ գիրքս և թէ մի-մի օրինակ հետևեալ գրքերս.
«Առաջին վաստակ», գինը . 40 կ.
«Փոքրիկ Ցոլակն ու Խլըշիկ նապաստակը», գինը . . . 55 կ.
«Խէչանի վրէժխնդրութիւնը կամ Ի՛նքդ քեզ օգնիր», գինը . 40 կ.
«Իմ պատասխանը բարոյապէս ընկած և ամենից արհամարհուածին», գ. 50 կ.
Իսկ առանձին-առանձին գումարով առնողներին 40% զեղչումն։
Իմ հասցէն՝ Тифлисъ, Орбелiановск., № 24. Левону Вардяни Меликъ-Адамянъ.
(կ. հ.) 998. 5—2

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ „ԿԱՎԿԱԶ“ ՀԻՒՐԱՆՈՑ

Երեւանեան հրապարակ, տ. Միրզոյեանի, տէլէֆօն 358.

◆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ◆

Անպայման մաքրութիւն, անդորրութիւն և հանգստութիւն, էլեկտրական լուսաւորութիւն, տէլէֆօն և վաննաներ։ 50 համարներ՝ 1 ռուբ. սկսած։ Քաղաքավարի և շուտափոյթ աշխատող ծառայողներ։
◆ Գ. պ. փոյաժօրներին և ամսով վարձողներին մեծ ԶԵՂՉ ◆

ՄԵՆԻՈՒ

I. ճաշ՝ 2 կեր.՝ 60 կ., 1 բ. օղի և 1 բ. գինի։ II. ճաշ՝ 3 կեր.՝ 75 կ., 1 բ. օղի, 1 բ. գինի, 1 թաս սուրճ։
I. ճաշ՝ 4 կեր. 1 ր., 1 բ. օղի, կէս շ. գինի և 1 թ. սուրճ։ IV. ճաշ՝ 5 կեր. 1 ր. 50 կ., 1 բ. օղի, կէս շ. գ. և 1 թ. սուրճ։

Յարգանքով Ի. Կոչիկյան և Ն. Սիխարուլիձէ
(օ. մ.) 870. 100—15

ՁԿՆԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՂ Ս. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

Պուշկինսկայա փող., տ. Սունդուկեանցի № 23, ռուսաց սեմինարիայի հանդէպ

ՏԷԼԷՖՕՆ № 395

ՏԷԼԷՖՕՆ № 395

Ամեն օր անընդհատ ստացվում են օսէտրինա, սէվրիւգա, լասօսինա և հատիկաւոր խաւեար, նոյնպէս և ձկնեղէն-մթերքներ։ Վաճառվում են բարեխիղճ գներով։
Յարգանքով Ս. Ղուկասեան
(օ. մ.) 919. 20—11

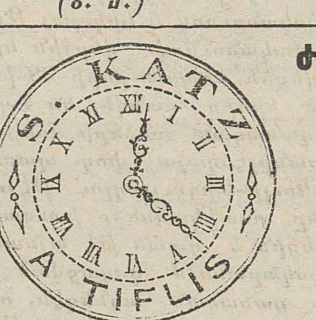

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ, ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՅ, ՈՍԿԵԱՅ ԵՒ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ԻՐԵՂԷՆՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹ

ՍՈԼՈՄՈՆ ԿԱՑԻ

Ֆիրման գոյութիւն ունի 1865 թ.

Թիֆլիս, Դվորցովայա փողոց, № 3.

ԽՆԴՐՈՒՄ ԵՄ ՉԸ ՇՓՈԹԵԼ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՖԻՐՄԱՅԻ ՀԵՏ

Խանութում ընդմիշտ գտնվում են մեծ քանակութեամբ գրպանի ամեն տեսակ ժամացոյցներ շվէյցարական ամենալաւ ֆաբրիկաների, այն է՝ «Ն. Մօզէր և Ընկ.», «Բօրէլ և Որդի», «Լօնժին», «Օդէմար», «Ժակօ» և այլն։

ԳՆԵՐԸ	Պողպատեայ ժամացոյց տղամարդկանց	համար	3 ր. 50 կ.	մինչև	25 ր.—
	» » կանանց	»	6 ր. —	» մինչև	25 ր.—
	Արծաթէ » տղամարդկանց	»	10 ր. —	» մինչև	35 ր.—
	Ոսկէ » »	»	50 ր. —	» մինչև	250 ր.—
	» » կանանց	»	25 ր. —	» մինչև	150 ր.—

Պարանոցի ոսկէ շղթաներ՝ մանալը 4 ր. 50 կ. մինչև 5ր. 50 կ.։
Մեծ քանակութեամբ ադամանդեայ իրեր. գեղեցիկ շինուածք։ Ընծայաբերելու համար արծաթէ իրեր՝ փայտեայ շքեղ արկղներում։ Սեղանատան արծաթեղէն.—Դգալներ, պատառաքաղներ և դանակներ։ Շաքարամաններ, պաքսիմատի սկուտեղներ և այլն։ Վաճառվում են օրվայ արժէքներով։
Օտար քաղաքների պատուէրները կատարվում են շուտափոյթ և օրինաւոր կերպով։ Պրէյս-կուրանտները՝ բաղպահանջման՝ ուղարկվում են ՁՐԻ։ Պատուէրները խնդրում եմ հասցէագրել՝ СОЛОМОНУ КАЦЪ, Тифлисъ Дворцовая ул., № 3. (կ. հ.) 935. 10—6

Առեւտրի եւ արդիւնաբերութեան մինիստր. տնօրինութեան ներքոյ գտնվող

Տ. Մ. ՓԻԼՈՅԵԱՆԻ

Առևտրական Գիտութիւնների Կուրսեր

(Թիֆլիս, Միքայէլեան պրօսպ. տուն № 24|4)

Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն։ Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։ Առարկաներն են. 1) Հաշուապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական), 2) Առևտրական թւաբանութիւն, 3) Քաղաքատնտեսութիւն, 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն), 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա, 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն)։ Առարկաներն ուսուցանվում են Արևմտեան Եւրոպայի առևտրական ակադեմիաների ծրագրով։ Ամբողջ տարվայ վճարն է 60 ր.։

Գրելու մեքենայի վրա գրելու դասեր։

→ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐ ←

Զբաղմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր ժ. 10—12 և 4—7.
Համառօտ ծրագիրը և կանոնները ձրիաբար տրվում և ուղարկվում են կուրսերի շէնքում։
Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՈՅԵԱՆ
(օ.մ.) 774. 20—20

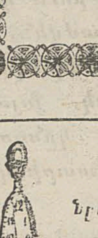

200 ՌՈՒԲԼԻ ՊԱՐԳԵՒ ԵՆՔ ՏԱԼԻՍ

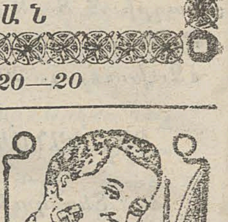

Նրան, ով կապացուցի, որ ստորև առաջարկված իրերը չարժեն մեր նշանակած գինը։

12 ՌՈՒԲԼՈՒ ՓՈԽԱՐԷՆ ՄԻԱՅՆ 3 ՌՈՒԲ. 95 ԿՈՊ.

ուղարկում ենք 12 հատ արժէքաւոր անհրաժեշտ առարկաներ. 1) Սև պողպատից ժամաց. տղամարդ. համար, անկէր, քարերով, լարումը առանց բալանիի՝ 36 ժամը մի անգամ, ուղիղ բանելուն համար 6 տ. երաշխաւորութեամբ։ 2) Մօդային շքեղ շղթայ։ 3) Նոյն տեսակ բրէլոկ։ 4) Զամշեայ քսակ՝ ժամաց. փչանալուց պահպանելու համար։ 5) Կաշուէ պօրտմօնէ՝ 7 բաժանմունքով։ 6) Պատշաճէ կնիք՝ պատուիրողի անուն-ազգանունով։ 7) Մի սրուակ Թանաք կնիքի համար։ 8) ՕՊՏԻԿԻՏ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ! Ամերիկ. անվնաս ածելի «Մուլկուաօ», որով իւրաքանչիւրը հեշտութեամբ կարող է սափրվել։ 9) Նիկելեայ վրձին։ 10) Նիկելեայ թաս։ 11) Ամերիկ. խոշորացոյց, որը ցոյց է տալիս, ինչպէս իրականութիւն՝ ամեն տեսարաններ, լանդշաֆտներ և խմբեր։ 12) 25 հատ երկմաս լուսանկարված պատկերներ։ Բոլոր այդ առարկաները ուղարկում ենք 3 ր. 95 կոպէկով։ Այդ առարկաները խուլ և փակ ժամացոյցով—1 ռուբլով թանկ։ Պահանջները խնդրում ենք հասցէագրել՝ Складъ часовъ Т-ву „УНИВЕРСАЛЬ“, Варшава, Холодная 22.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն կամ գերմաներէն լեզուներով։
(12, 22, հոկ. 2) (В. 55937) 932. 3—3

Դվորցովայա փողոցի վրա, վրաց ազնուական. շէնքութեան մէջ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԱՃՈՒՐԴԱՅԻՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

բացված է

ՓՈԽԱՏՈՒ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

շարժական կայքեր գրաւ դնելու համար։ Օպէրացիաները տեղի կունենան առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը ցեր., բացի տօն օրերից։
(օ. մ.) 977. 5—5

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Ի նկատի ունենալով, որ ինչ-որ չարագործներ գողանում են քաղաքային ջրանցքի աբօնեմեների ջրաչափերը և տեղափոխում վերջինների սլաքները, ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ [illegible] ... ջրատարը [illegible] մինչև 12-ը ցեր. [illegible]
(կ. ու. կ.) 1008. 3—2